

Міністерство освіти та науки України
Тернопільський національний технічний університет
імені Івана Пулюя

Кафедра
української та іноземних мов

Норми сучасної української літературної мови

Тернопіль
2019

Укладачі:

Назаревич Л. Т., канд. філол. наук, доц.;
Равлів І. П., канд. філол. наук, ст. викл.;
Федак С. А., канд. філол. наук, доц.;
Гавдида Н. І., канд. філол. наук, доц.;
Баб'як Ж. В. канд. пед. наук, доц.;
Денисюк Н. Р., канд. філол. наук, доц.;
Мацюк Г. Р., старший викладач.

Рецензенти:

Лобас Н. П., канд. філол. наук, доцент;
Юкало В. Я., канд. філол. наук, доцент.

Методичний посібник розглянуто й затверджено на засіданні кафедри української та іноземних мов Тернопільського національного технічного університету імені Івана Пулюя. (протокол № 2 від 17 вересня 2019 р.)

Схвалено та рекомендовано до друку на засіданні методичної ради факультету комп'ютерно-інформаційних систем і програмної інженерії Тернопільського національного технічного університету імені Івана Пулюя. (протокол № 2 від 16 жовтня 2019 р.)

Норми сучасної української літературної мови : методичний посібник
Н 36 / Укладачі: Назаревич Л. Т., Равлів І. П., Федак С. А., Гавдида Н. І.,
Баб'як Ж. В. Денисюк Н. Р., Мацюк Г. Р. — Тернопіль : Вектор, 2019.
— 78 с.

Методичний посібник «Норми сучасної української літературної мови», укладено відповідно до нового українського правопису. Посібник допоможе студентам та всім охочим закріпити навички слововживання, удосконалити вміння коригувати синтаксичні конструкції, проявити комунікативні здібності, вдосконалити свої знання щодо усталених мовностилістичних засобів української мови та перевірити лексичний, орфоепічний, граматичний і стилістичний мінімуми.

УДК 4(Укр.)

© Назаревич Л. Т., Равлів І. П.,
Федак С. А., Гавдида Н. І.,
Баб'як Ж.В., Денисюк Н. Р.,
Мацюк Г. Р. 2019

ВСТУП

У системі фахової освіти питання мовної культури, зокрема культури ділового спілкування, особливо вагомі. Недосконале знання української мови спричиняє значну кількість типових помилок, знижує загальний рівень культури мовлення. Методична праця покликана пригадати, що нормативність стосується усіх рівнів мовної системи: орфоепії, орфографії, акцентуації, лексики, фразеології, морфології, синтаксису, стилістики, пунктуації, а також допомогти всім охочим вдосконалити свої знання з усталених мовностилістичних засобів української мови.

У теоретичній частині подано дефініцію мовної норми, типи мовних норм відповідно до нової редакції українського правопису. Практичний розділ складається з двох частин. У першій подано тексти із орфографічним завданням. Теми запропонованих текстів є актуальними, оскільки висвітлюють питання мовної ситуації в країні, розкривають велич відомих постатей України та ін. У другій частині подано системи завдань: складні випадки правопису, стилістичне використання слів. Виконання таких завдань допоможе набути навичок літературного спілкування, сприятиме засвоєнню літературних норм.

Словник, який розміщено у кінці методичного посібника, складається з 3 частин: Культура мовлення, Правопис іншомовних слів, Написання складних слів. Він допоможе засвоїти сучасну словникову граматику та мовну норми.

Мовні норми відрізняються за сферою застосування: наприклад, орфографічні та пунктуаційні норми стосуються лише писемного мовлення, а орфоепічні норми та акцентуаційні реалізуються тільки в усному. Універсальними є норми, що стосуються лексичного складу та граматичної будови: за будь-яких умов спілкування необхідно вживати слово відповідно до його значення («лексикою керує сам мовець») та утворювати форму чи будувати речення відповідно до правил граматики («граматика керує мовцем»).

Культура мовлення передбачає також *майстерність* у використанні мовних норм, тобто дотримання *мовленнєвих норм*.

Мовленнєві норми – це сукупність найстійкіших традиційних реалізацій мовної системи, відібраних і закріплених у процесі суспільної комунікації.

Крім мовних і мовленнєвих норм, про культуру мовця свідчить також дотримання ним *спілкувального (комунікативного) етикету*.

Спілкувальний (комунікативний) етикет – це дотримання звичаєних норм поведінки у спілкуванні людей.

Цей аспект культури мовця включає в себе:

- знання системи стійких формул спілкування, прийнятих у певній спільноті (етнічній, територіальній, соціальній);

- ефективну реалізацію цих знань у конкретних обставинах спілкування (наприклад, уникання вузькоспеціальних термінів у розмові з нефхівцем, спілкування зрозумілою для адресата мовою, вибір доречної тональності мовлення тощо);

Спілкувальний етикет виробляється у процесі розвитку суспільних комунікацій, змінюється відповідно до комунікативних потреб соціуму і передбачає дотримання *принципів, правил, конвенцій* ввічливого, тактовного спілкування.

Принципи спілкування – це найзагальніші вимоги до всіх учасників спілкування (наприклад, «кооперації», «ввічливості», за Г.Грайсом).

Правила спілкування – це вимоги до одного з учасників спілкування (адресанта чи адресата): наприклад, правила діалогу, телефонної розмови тощо.

Конвенції спілкування – незримі умовності, звичаї або домовленості в процесі міжкультурної комунікації (наприклад, прийнята відстань між співрозмовниками, особливості і характер використання жестів тощо).

Спілкувальний етикет регулює комунікативну поведінку мовців, координує їхні дії, організовує та гармонізує взаємодію.

З огляду на вищесказане, посібник «Норми української сучасної літературної мови» стане в пригоді студентам та всім, хто прагне закріпити навички слововживання, удосконалити вміння коригувати синтаксичні конструкції, проявляти комунікативні здібності на найвищому, елітарному рівні володіння мовою.

1. ОЗНАЙОМТЕСЯ З ТЕОРЕТИЧНИМ МАТЕРІАЛОМ: НОРМИ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРНОЇ МОВИ

Норма літературної мови – це сукупність загальноприйнятих правил реалізації мовної системи, закріплених в процесі суспільної комунікації.

Правильність – один із важливих показників культури мовлення ділової людини, що залежить від дотримання *мовних норм*.

Мовна норма – це сукупність мовних одиниць різних рівнів (фонетичних, лексичних, граматичних), поєднаних у висловлювання за правилами, прийнятими в суспільстві, що послуговується цією мовою.

Дотримуватися мовних норм – це дотримуватися загальноприйнятої поведінки «так говорять».

Порушення мовних норм призводить до:

- утруднення спілкування;
- нерозуміння мовців одне одного;
- погіршення ділового іміджу мовця;
- висміювання мовних звичок особи.

Мовні норми пов'язані з мовним чуттям і суспільними правилами мовного спілкування. Саме завдяки мовним нормам кожна національна мова вирізняється з-поміж інших.

Ознаки мовних норм:

- *відносна стабільність* (впливає мовна традиція, уживання мовних явищ у красному письменстві);
- *динамічність* (відносна мінливість норми, пов'язана з безупинним розвитком мови внаслідок колективної практики її носіїв);
- *поширеність*;
- *загальноновживаність*;
- *обов'язковість*;
- *відповідність можливостям мовної системи*;
- *кодифікованість* (узаконеність – у словниках, граматиках, підручниках);

Мовне явище вважають нормативним, якщо воно:

- відповідає структурі та системі мови;
- регулярно і масово вживається в спілкуванні;
- визнається і схвалюється суспільством.

Головні джерела мовних норм:

- твори художньої літератури;
- публікації у ЗМІ;
- мовна практика користувачів;
- дані мовознавчих досліджень.

Нормативність стосується усіх рівнів мовної системи: орфоєпії, орфографії, акцентуації, лексики, фразеології, морфології, синтаксису, стилістики, пунктуації. За рівнями мовної системи провадиться класифікація мовних норм: орфоєпічні, акцентуаційні норми, орфографічні норми, графічні норми, лексичні норми, морфологічні норми, синтаксичні норми, пунктуаційні норми, стилістичні норми.

ЗАВДАННЯ!

Встановіть відповідність між рівнями володіння літературною мовою та їхніми характеристиками

1. Елітарний	а) неповне дотриманням норм, надмірне насичення мовлення книжними або розмовними словами
2. Напів-літературний	б) усно-розмовна мова осіб, мало знайомих із літературними нормами внаслідок недостатньої освіченості
3. Літературно-розмовний	в) еталонний рівень (вільне володіння усіма можливостями мови, творче використання мови; суворе дотримання всіх норм, безумовна заборона грубих висловлювань)
4. Фамільярно-розмовний	г) володіння нормами лише розмовного стилю, недостатня писемна грамотність
5. Просто-річний	г) володіння нормами лише розмовного стилю, однак спостерігається стилістична зниженість й огрубленість мовлення, недостатня писемна грамотність

Орфоенічні норми – мовні норми, що регулюють правильну вимову звуків, звукосполучень.

[ду**б**], [ст**п**], [г**у**бка], [ка**з**ка], [кол**о**дка], [в'**і**з], [д'**і**д],
[моло**д**'ба], [во**г**зál], [пр**о**з'ба], [на**ж**брат],
[с_х**а**ти], [с_п**о**рога], [с**п**и'тати^е], [н'і**х**т'і], [в**о**хки^{еї}],
[л**е**хко], [д'і**х**т'ар],
[б'і**г**ти], [б'ур**о**], [п'ур**е**], [х**в**оріи], [х**в**и^ел'увати^ес'а],
[н'і**ч**], [плаш**ч**], [р'і**ж**], [ш'іс'т''], [ж'інка], [ч'ітко],
[с'н'іг**у**р], [се^ир**й**озни^{еї}], [г**о**р'ки^{еї}],
[д**з**в**о**ни^ек], [д**з**еркало], [д**ж**м'іл''], [хо**у**д**ж**у], [д**з**іга],
[д**з**'об], [в'ідр'а**д**ж**е**и^н'а], [б**д**жолá], [д**з**'в'інок],
[надзв**и**чáїно], [п'ідж**и**е**в**іти^е], [п'ідз**в**'іт**н**и^{еї}],
[п'іс'н'а], [д'н'а], [ра**д**'іс'т''], [с'л'озá], [с**о**н'ц'а],
[бе^изім**е**н.и^{еї}], [ме^ид**и**сти^ет**у**т], [д'ід_і_баба],
[пра**ў**да], [с'і**ў**], [і**т**и^е], [ма**ї**ка], [кро**ў**],
[ко**ж**у**х**], [го**л**убка], [со**ї**у**з**], [по**ў**ріг]

Акцентуаційні норми – мовні норми, що регулюють правильне наголошування слів.

Тво**г**о. Дани**н**а. Два_джер**е**ла. Дипломат**і**я.
Де-ю**р**е. Діал**о**г. Діжде**м**о. Обран**ц**я.

Мно**ж**ник. Марш**о**вий. Пере**п**ис. При**я**тель.
Бере**т**е. Завдан**н**я. Рвемо. Валов**и**й. Два_веч**о**ри.
Дано. Кварт**а**л. Одно**г**о. Кам'я**н**ий.
Кро**п**ива. Ідуч**и**. Зовс**і**м. Іно**д**і. Фено**м**ен.
Звисо**к**а. Ідуч**и**. Йде**м**о. Ельбрус. Низов**и**на.
Однолі**т**ок. Пологов**и**й. Решет**о**.
Помовч**а**ти. Нов**и**й. Єрет**и**к. Зберемо.
Добу**т**ок. Дві_донь**к**и. Істер**і**я. Обере**м**о.
Корис**н**ий.

Льод**я**ний. Ненав**и**сть. Солод**к**о. Фанат**и**чка. Тризуб. Літо**п**ис.
Сільськ**о**господар**с**ький.

Ношу. Партер. Випадок. Добовий. Досхочу. Жадоба. Некролог. Міліметр. Показник.

Різновид. Маркетинг. Фаховий. Атлас. Чайник. Юрма. Хаос. Шкода. Щелепа. Щипці. Фольга.

Лексичні норми – мовні норми, що встановлюють правила слововживання.

Неправильно ☹	Правильно ☺
співставляти багаточисельний малочисельний слідуючий учбовий трьохденний на протязі тижня добре відношення приймати міри приймати участь приймати до уваги підписуватися на газети міроприємство виписка з протоколу рахувати помилкою по крайній мірі заключати договір здавати іспит намітити направляти навик об'ява для наглядності вияснити бувший відзив нанести шкоду прийшло повідомлення передавайте вітання	зіставляти численний нечисленний наступний, такий навчальний триденний протягом, упродовж тижня добре ставлення вживати заходів брати участь брати до уваги передплачувати захід витяг із протоколу вважати помилкою принаймні укладати угоду, підписувати договір складати іспит запланувати скеровувати, спрямовувати навичка оголошення для унаочнення з'ясувати колишній відгук завдати шкоди надійшло повідомлення переказуйте вітання

Морфологічні норми – мовні норми, що передбачають правильне вживання граматичних форм слів: відмінкових закінчень, родів, чисел, ступенів порівняння і под. Наприклад:

- **вживання закінчень кличного відмінка:** *пане ректоре, пані вчителько, Вікторе Андрійовичу, Ігорю Петровичу, Олено Олегівно, пане Надал;*

- **вживання паралельних закінчень іменників у Д.в.:** *викладачу і викладачеві, ректору і ректорові, декану і деканові, директору і директорові, сину і синові;* при цьому, називаючи осіб, слід віддавати перевагу закінченням **-ові, -еві:** *панові Ткаченку, ректорові Яснію, але відділу, закладу, університету, кабінету тощо.*

У випадку, коли кілька іменників-назв осіб підряд стоять у Д.в., закінчення потрібно чергувати:

першому проректорові Тернопільського національного технічного університету імені Івана Пулюя Митнику М. М.;

генеральному директорові Науково-дослідного інституту нафти і газу панові Титаренку Сергієві Олександровичу;

- **чоловічі прізвища відмінюються за відмінками); жіночі прізвища на –о і на приголосні – не відмінюються:** *Олегові Ковалю (але Софії Коваль), Володимира Іваненка (але Мирослави Іваненко), Антонові Бойку (але Наталії Бойко);*

Винятки: Черних, Долгих, Польських.

- **форми ступенів порівняння прикметників та прислівників:** *розумніший, найрозумніший (а не більш розумніший, самий розумний);*

швидше, найшвидше, якнайшвидше, щонайшвидше (а не саме швидше, більш швидше, більш швидкіше і т.д.);

- визначення роду іменників.

УЖИВАЙМО ПРАВИЛЬНІ ФОРМИ!

ІМЕННИКИ ЧОЛОВІЧОГО РОДУ

аерозоль, бутель, біль,
бридж, висип, дріб, дріль,
картель, кір, корч, накип,
нежить, перекис, поступ,
пропис, собака, полин,
продаж, Сибір, розсип,
рояль, степ, степінь,
ступінь, толь, тунель, тюль,
туш, фенхель, шампунь,
щабель, шимпанзе, поні,
марабу, торнадо, сулугуні,
багі, кабуки, джані,
НДІ, ЄС

ІМЕННИКИ ЖІНОЧОГО РОДУ

бандероль, бешамель, бязь,
ваніль, вуаль, верф, гастроль,
гуаш, заповоч, емаль,
канитель, канифоль, Керч,
консоль, мігрень, нехворощ,
папороть, путь, ретуш, розкіш,
скрижаль, суміш, філігрань,
фланель, шагрень, цеце,
кольрабі, івасі, гінді, салямі,
альма-матер, авеню, боржомі,
страдиварі, фугу, капітель,
інженю, АЕС, ООН

Рід незмінюваних іменників визначаємо так:

- назви тварин – належать до чоловічого роду (*невеликий шимпанзе, кмітливий колибри*);
- іменники, що називають чоловіків (*молодий франк, знайомий бібліотекар*) належать до чоловічого роду; іменники, що називають жінок (*неуважна Марі, весела касир*) – до жіночого роду;
- незмінювані іменники, що називають неістоти, належать до середнього роду (*таксі, купе, меню, пальто, канане, філе, мартіні, пенсне*);
- іменники – географічні назви, назви міст, річок, газет, журналів та таке ін. визначаються за загальною назвою (*журнал «Країна» – чоловічого роду, телепрограма «Коло запитань» – жіночого; країна Конго – жіночого роду, місто Туансе – середнього*).

Сочі -	зелене Сочі (місто)
Міссурі -	швидка Міссурі (річка)
Гаїті -	гостинна Гаїті (країна)
Ай-Петрі -	висока Ай-Петрі (гора)
Калахарі -	спекотна Калахарі (пустеля)
Борнео -	яскравий Борнео (острів)
Онтаріо -	глибоке Онтаріо (озеро)
Стромболі -	підступний Стромболі (вулкан)

- використання іменників, прикметників тощо замість активних дієприкметників: *завідувач кафедри* (а не *завідуючий*), *виконувач обов'язків* (а не *виконуючий*), *чинний правопис* (а не *діючий*), *відпочивальники* (замість *відпочиваючі*), *найвищий ступінь* (а не *найвища*); *канцелярське приладдя* (а не *канцелярські*); *загорну плащем* (а не *плащом*); *вирок кількох суддів* (а не *суддей*); *поверталися з Балкан* (а не *Балканів*); *хліб крають* (а не *краять*), *до річниці Акта проголошення Незалежності України* (а не *Акту*); *директори шкіл* (а не *директора*); *найефективніші ліки* (а не *самі ефективні*); *більш вдалі спроби* (а не *більш вдаліші*); *на своєму полі* (а не *своєму*); *чиєїсь руки* (а не *чийоїсь*); *шістдесятники* (а не *шестидесятники*); *півтора долара* (а не *півтори*); *півтори сторінки* (а не *півтора*); *чотири грузини* (а не *грузина*); *мак мелють* (а не *мелять*).

Словотвірні норми – це правила утворення слів за словотвірними моделями за допомогою морфем (суфіксів, префіксів, постфіксів) та словотворчих засобів (основоскладання).

Найпоширеніші помилки на словотвірному рівні:

1) **неправильне вживання префіксів:** *належність* (а не *приналежність*); *виправдати* (а не *оправдати*), *призабуті* (а не *підзабуті*), *дозволити* (а не *позволити*), *зізнався* (а не *признався*), *звичка* (а не *привичка*), *розподіляти* (а не *розприділяти*), *перевірити* (а не *проверити*), *зіставляти* (а не *співставляти*), *схожий* (а не *похожий*), *перехожі* (а не *непрохожі*);

2) ненормативне вживання суфіксів: *тиша* (а не *тишина*), *ліки* (а не *лікарство*), *перехрестя* (а не *перехресток*), *постачальник* (а не *поставщик*), *валютник* (а не *валютчик*), *кранівник* (а не *крановщик*), *паркування* (а не *парковка*), *татування* (а не *татуїровка*), *маркування* (а не *маркіровка*), *компостувати* (а не *компостирувати*), *виставковий* (а не *виставочний*), *закупівельний* (а не *закупочний*), *руйнівний* (а не *руйнуючий*), *панівний* (а не *пануючий*), *провокаційний* (а не *провокуючий*), *змоклий* (а не *змокший*);

3) використання суфіксальних моделей замість префіксально-суфіксальних: *завширишки* (а не *нешириною*), *завдовжки* (а не *довжиною*), *влітку* (а не *літом*);

4) ненормативне вживання слів, утворених способом осново- і словоскладання: *садівник* (а не *садовод*), *клинуватий* (а не *клиноподібний*), *цибулястий* (а не *цибулеподібний*) *цілодобовий* (а не *круглодобовий*);

5) відхилення від норм українського словотворення під впливом відповідних російських слів: *шахи* (а не *шахмати*), *шахіст* (а не *шахматист*), *путівка* (а не *путьовка*), *напій* (а не *напиток*), *краса* (а не *красота*).

Синтаксичні норми – мовні норми, що регулюють правильну побудову словосполучень і речень, уживання прийменників тобто правильне поєднання слів за змістом у відповідних граматичних формах: *завідувач (чого?, а не чим?) кафедри* української та іноземних мов (**а не кафедрою**), *нагорода, яку він здобув (а не здобута ним нагорода)*, *робота за контрактом (а не по контракті)*.

У чому ж полягають помилки?

1) У неправильних дієслівних керуваннях:

Поступити в університет замість вступити до університету.

Звернутися по адресу замість звернутися на адресу.

Проректора по науково-педагогічній роботі –проректор з науково-педагогічної роботи.

Розмовляти на українській мові – розмовляти українською мовою.

2) У **нелогічній сполучуваності слів, двозначності, неправильному порядку слів:** більша половина замість більша частина, більш як половина, більшість.

Виходячи з приміщення, вимикається світло.

Виходячи з приміщення, вимикайте світло.

Бібліотека поповнилася численними підручниками, двома комп'ютерами і бібліотекарем.

Бібліотеку поповнили підручниками, двома комп'ютерами, а також у штат взяли нового бібліотекаря.

3) У **неправильному вживанні дієприслівникових зворотів:** закінчивши університет, наша родина переїхала – коли я закінчив університет, наша родина переїхала **або** закінчивши університет, я переїхав разом із родиною.

4) У **калькулюванні російських словосполучень:**

Називати **по** імені
Відправити **по** пошті
Один раз **в** місяць
Зрадити принципам
По сімейним обставинам
Заходи **по** підвищенню ефективності
Ситий **по** горло
План **по** забезпеченню

Називати на ім'я
Відправити поштою
Один раз на місяць
Зрадити принципи
Через сімейні обставини
Заходи щодо підвищення ефективності
Ситий донесхочу
План щодо забезпечення

Орфографічні норми – мовні норми, що визначають правила написання слів та їх частин.

УДОСВІТА
 ЗРАНКУ
 ЗАСВІТЛА
 ВРАНЦІ (УРАНЦІ)
 ВДЕНЬ (УДЕНЬ) *ДО ОБІДУ*
 ОПІВДНІ
 НАДВЕЧІР
 ВВЕЧЕРІ (УВЕЧЕРІ)
 ЗВЕЧОРА *ПІД ВЕЧІР*
 ВНОЧІ
 ПОНОЧІ
 ОПІВНОЧІ *ЗА ПІВНІЧ*

НА СВІТАНКУ

ВІДЕОУРОК
 МАКРОСВІТ
 МАКРОЕКОНОМКА
 МІКРОДИКАНТ
 РАДІОДИКАНТ
 МІНІДИКАНТ
 МІДІДОВЖИНА
 МАКСЧЕМПІОНАТ
 БРАТ-І-СЕСТРА
 ЖОВТОГАРЯЧИЙ
 ЧЕРВОНОГАРЯЧИЙ
 СОЦІАЛЬНО АКТИВНИЙ
 ЗАХІДНОЄВРОПЕЙСЬКИЙ
 ВІЙСЬКОВО-ГОСПОДАРСЬКИЙ

2) * Враховано зміни до нової редакції *Українського правопису*, які затвердив Кабінет Міністрів України 2019 року.

Увага! Є дві групи слів:

- 1) Слова з **новим** написанням.
- 2) Слова з **варіативним** написанням.

Запам'ятайте написання слів, які належать до першої групи:

- проєкт, проєкція, проєктор;
- конвеєр, феєрверк, Соєр, Хаям, Феєрбах;
- Дікенс, Текерей;
- священник;
- топмодель,
- мінісукня,
- преміумклас,
- флешінтерв'ю,
- вебсайт,
- експрезидент,
- віцепрезидент,
- попмузика,
- пресконференція;
- Слово **Святвечір** пишемо разом і з великої літери.
 - Слова **Бог**, **Трійця** пишемо з великої літери.
 - Слово **президент** пишемо з малої літери.

пів = половина, тому пишемо окремо:

- пів метра, пів години, пів віку, пів острова, пів яблука, пів яйця;
- пів Дніпра, пів Києва, пів Європи, пів Криму;
- пів на шосту.

*Але одним словом як цілісне поняття пишемо: **півострів, півзахисник, півмісяць.**

Нове написання

Є замість Е

проект
проєкція

Не пишемо Й

конвеєр
фейєрверк
Соєр
Хаям
Феєрбах

конвеєр

фейєрверк

З одною К

Дікенс
(віа Dickens)

Текерей
(віа Thackeray)

З двома Н

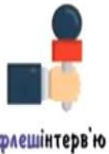
священник

пів = половина

✓ пів години
пів яблука
пів Києва
пів на десяту

✗ пів години
пів яблука
пів Києва
пів на десяту

Пишемо разом

флешінтерв'ю

топмодель

преміумклас

мінісукня

Святвечір

експрезидент

віцепрем'єр

вебсайт

Варіативне написання слів (пишемо так, як нам до вподоби 😊) :

- аудиторія / авдиторія;
- лауреат / лавреат;
- пауза / павза;
- фауна / фавна;
- ірій / ирій
- анафема / анатема;
- ефір / етер;
- кафедра / катедра;
- Афіни / Атени
- ірод / ирод
- незалежності / незалежности
- любові / любви
- осені / осени
- солі / соли
- Русі / Руси

Закріплені в новому Українському правописі і фемінітиви.

За допомогою суфіксів **-к-, -иц-(я), -ин-(я), -ес-** та ін. від іменників чоловічого роду утворюємо іменники на означення осіб жіночої статі.

● Найуживанішим є суфікс **-к-**, бо він поєднуваний з різними типами основ: *авторка, дизайнерка, директорка, редакторка, співачка, студентка, фігуристка та ін.*

● Суфікс **-иц-(я)** приєднуємо насамперед до основ на **-ник**: *верстальниця, набірниця, порадниця та -ень: учениця.*

● Суфікс **-ин-(я)** сполучаємо з основами на **-ень**: *кравчиня, плавчиня, продавчиня, на приголосний: майстриня, філологиня; бойкиня, лемкиня.*

● Суфікс **-ес-** рідковживаний: *дияконеса, патронеса, поетеса.*

Варіативне написання

Г = г, ґ

AU = ау, ав

аудиторія / авиторія
лауреат / лавреат
пауза / павза
фауна / фавна

І, И в родовому відмінку

незалежності / незалежности
любові / любви
осені / осени
солі / соли
Русі / Руси

Гегель / Гегель

Ґете / Ґете

Верґілій / Верґілій

Фемінітиви

філологиня

директорка

Ф, Т на місці грецької

анафема / анатема
ефір / етер
кафедра / катедрa
Афіни / Атени

И на початку слова

ірій / ирій
ірод / ирод

Запрошуємо до перегляду відеоролика:
<https://www.youtube.com/watch?v=SunIrw3fYUc>

Пунктуаційні норми – мовні норми, що регулюють вживання розділових знаків: крапки, знака питання, знака оклику, трьох крапок, коми, крапки з комою, двокрапки, тире, дужок, лапок, абзацу.

☹	☺
В Україні працюють коли платять добре.	В Україні працюють, коли платять добре.
	В Україні працюють, коли платять — добре.

Мовні норми відрізняються за сферою застосування: наприклад, орфографічні та пунктуаційні норми стосуються лише писемного мовлення, а орфоепічні норми та акцентуаційні реалізуються тільки в усному. Універсальними є норми, що стосуються лексичного складу та граматичної будови: за будь-яких умов спілкування необхідно вживати слово відповідно до його значення («лексикою керує сам мовець») та утворювати форму чи будувати речення відповідно до правил граматики («граматика керує мовцем»).

Культура мовлення передбачає також *майстерність* у використанні мовних норм, тобто дотримання *мовленнєвих норм*.

Стилістичні – норми доцільного відбору мовних засобів залежно від ситуації спілкування.

Мовленнєві норми – це сукупність найстійкіших традиційних реалізацій мовної системи, відібраних і закріплених у процесі суспільної комунікації.

Джерела мовленнєвих норм:

- * функціонування та розвиток мовної системи;
- * соціально-інформаційна практика носіїв мови;
- * оволодіння мовленнєвими нормами – це *двоступеневий процес*:
- * опанування мовних норм;
- * засвоєння (несвідоме та усвідомлене) принципів використання мовних одиниць відповідно до комунікативних ситуацій.

Головні функціональні типи мовленнєвих норм:

- імперативні* обов'язкові в усіх ситуаціях спілкування (заборона на вживання вульгаризмів, лайливої лексики будь-де і будь-ким);
- диспозитивні* допускають варіативність мовлення залежно від місця, часу і обставин спілкування (вживання, наприклад, діалектизмів у розмові з представниками чи мешканцями певного регіону, для імітації локального мовлення, жарту).

Крім мовних і мовленнєвих норм, про культуру мовця свідчить також дотримання ним *спілкувального (комунікативного) етикету*.

Спілкувальний (комунікативний) етикет – це дотримання звичаєвих норм поведінки у спілкуванні людей.

Цей аспект культури мовця включає в себе:

- * знання системи стійких формул спілкування, прийнятих у певній спільноті (етнічній, територіальній, соціальній);
- * ефективну реалізацію цих знань у конкретних обставинах спілкування (наприклад, уникання вузькоспеціальних термінів у розмові з нефхівцем, спілкування зрозумілою для адресата мовою, вибір доречної тональності мовлення тощо).

Спілкувальний етикет виробляється у процесі розвитку суспільних комунікацій, змінюється відповідно до комунікативних потреб

соціуму і передбачає дотримання *принципів, правил, конвенцій* ввічливого, тактовного спілкування.

Принципи спілкування – це найзагальніші вимоги до всіх учасників спілкування (наприклад, «кооперації», «ввічливості», за Г. Грайсом).

Правила спілкування – це вимоги до одного з учасників спілкування (адресанта чи адресата): наприклад, правила діалогу, телефонної розмови тощо.

Конвенції спілкування – незримі умовності, звичаї або домовленості в процесі міжкультурної комунікації (наприклад, прийнята відстань між співрозмовниками, особливості і характер використання жестів тощо).

2. РОЗКРИЙТЕ ДУЖКИ В ТЕКСТАХ. ВИБЕРІТЬ ОРФОГРАМУ ВІДПОВІДНО ДО НОРМ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРНОЇ МОВИ

**Іван Пулюй –
винахідник X-променів**

Нема більшого гонору для інтелігентного чоловіка, як берегти свою і національну честь та без нагороди вірно працювати для добра свого народу, щоб забезпечити йому кращу долю.

Іван Пулюй

Іван Пулюй — визначний фізик і електро(...)технік, винахідник і громадський діяч. Автор близько п'ят(и)десяти наукових праць україн(...)ською, німецькою та англійською мовами. Перекладач (Б/б)іблії. Володів п(...)ятна(т/д)цятьма іноземними мовами.

Іван Пулюй народився 2 лютого 1845 р., (у/в) с(е/и)лі Гримайлів (тепер Гусятинського району Тернопільської облас...ті). У 1864 році юнак із відзнакою закін...чив (Т/т)ернопільську (Г/г)імназію й для продовже(н/нн)я освіти пішки вирушив до столиці Австро(...)Угорщини. Потім він навчався та працював у Відні. Зокрема, був доцентом (В/в)іден...ського університету, викладав фізику в Хорватії, працював професором Пра(жсь/зь)кого політехнічного інституту, навіть був ректором цього закладу.

У Празі І. П. Пулюй установив першу в (Є/є)вропі електро...станцію на змі(н/нн)ому струмі. Винайшов конструкцію телефо(н/нн)их стан...цій і абонентних апаратів, очолив розробку схеми будівництва електричного трамва(я/ю). За ці досягнення (Ц/ц)ісар Франц-Йосиф іменував Івана Пулюя Радником Двору, нагородив його (Л/л)ицарським Хр(е/и)стом.

У Відні доктор Пуллой винайшов так звану «лампу Пуллой» — прилад, який створював невид(е/и)ме випромінюва(н/нн)я — X-промені. На світовій електро...технічній виставці в Парижі 1881 р. прилад Івана Пуллой був нагороджений срібною меда(л/лл)ю. Але згодом ці промені назвали (P/p)e(нт/н)генівськими, бо німецький учений, який був учнем Івана Пуллой, Вільгельм Рентген запатентував цей прилад як вла(с/ст)ний винахід.

Альберт Ейнштейн, дізнавшись про історію з X-променями, сказав Пуллой(йо/є)ві: «Не могу Вас нічим утішити, що відбулося, того не змінити. Хай залишає(ть/ць)ся при Вас сат(и/е)сфакція, що і Ви вклали свою частинку в епохальне відкри(т/тт)я. Хіба цього мало? А якщо на тверезу гол(о)ву, то все має логіку. Хто стоїть за Вами, русинами, — яка культура, які акції? Прикро Вам це слухати, але куди подінешся від своєї долі? А за Рентгеном — вся (Є/є)вропа». Відповідь Пуллой була така: «Що повинне відбутися — відбудеться обов'язково, і те, що відбудеться, буде як(...)най(...)кращим, тому що така воля (Г/г)осподня!».

Невідомо, якими були ст(о/у)сунки Пуллой і Рентгена після 1896 року. Чи спілкувалися вони? За деякими джерелами, (в/у)сі особисті листи Івана Павловича після його смерті залишилися в доньки Наталії, котра, опинившись в СРСР, бе(с/з)слідно зникла в сталі(нь/нсь)ких таборах. Вільгельм Рентген у своєму заповіті розпорядився знищити всі свої записи, які стосувалися відкриття X-променів, що і було зроблено.

Серед учених-фізиків ХІХ століття Пуллой користувався заслуженим автор(е/и)тетом і визна(н/нн)ям, але чому наукова громад(ськ/ск)ість не «помітила» його відкриття, зробленого на 14 років раніше від Рентгена, досі не...зрозуміло.

Помер Іван Пуллой 31 січня 1918 року в Празі, де і похований.

ЗАВДАННЯ: напишіть простий план та *анотацію до тексту.

* **АНОТАЦІЯ** — коротка стисла характеристика змісту книги, статті тощо.

Елементами анотації можуть бути:

- основна тема, проблема, мета роботи;
- результати роботи;
- що нового подає анотований науковий текст порівняно з іншими, спорідненими за тематикою чи цільовим призначенням;
- відомості про автора первинного наукового тексту;
- вказівки на належність автора до певної країни (або тексти науковців, перекладені з іноземних мов);
- підтвердження переваг анотованої праці, запозичені з інших документів;
- дані про зміну заголовку, авторського колективу, року видання (у разі перевидання);
- рік, яким розпочинається випуск багатотомного видання.

***Примітка.** Найпоширенішою є така модель довідково-рекомендаційної анотації наукового джерела:

1. Вступна частина: вихідні дані джерела (назва, жанр, автор, місце і рік видання, структура, обсяг, ілюстрації).

2. Основна частина: перелік основних проблем та/або висновків тексту-джерела (можна за розділами, главами, параграфами).

3. Заключна частина: актуальність і адресат джерела.

***Пам'ятайте!** Показниками рівня анотації є:

- якість і точність інформації про першоджерело;
- логічне її оформлення;
- відповідність чинним мовним нормам;
- обмежений обсяг.

Лексико-граматичні засоби
для складання анотації наукової статті

1.	Бібліографічний опис статті	Автор. Назва статті без «...». Назва журналу (часопису, книги), місце видання, рік видання, № (число), кількість сторінок.
2.	Тематика статті	Статтю присвячено актуальній проблемі... Тема статті — ... Автор статті висвітлює теоретично значуще питання... Стаття є узагальненням (оглядом, викладом, аналізом, описом)... У статті йдеться про... Автор статті «...» здійснює ґрунтовний аналіз...
3.	Проблематика статті	У статті розв'язуються (висвітлюються, досліджуються, ставляться, порушуються) проблеми... Науковець формулює... Автор визначає сутність поняття... Дослідник висвітлює в ході дослідження такі актуальні питання, як... У статті узагальнюються результати дослідження... Автор пропонує науково-ґрунтовний аналіз...
4.	Ілюстрування думок прикладами	Автор наводить переконливі приклади... Науковець ілюструє прикладами... Дослідник цитує... У статті наведено статистичні дані... Для переконливої ілюстрації автор використовує...
5.	Підсумок. Висновки	Автор робить висновки... Автор підбиває підсумки... Автор стверджує, що... Завершуючи дослідження, автор формулює висновки... Автор переконує, що...

Євген Патон – видатний український учений

Україна багата талантами. Ни(с/з)ка видатних відкри(т/тт)ів у сфері мед(и/е)цини, фізики й інших галузях науки, належать ученим України. Промисловий переворот (у/в) технології різних галузей металургії був зумовл(и/е)ний розвитком нового шви(т/д)кісного методу автоге(н/нн)ого звар(у/ю)вання, який розробив талановитий український учений Євген Оскарівич Патон.

Є. Патон зробив вагомий внесок у світову науку. Відкри(т/тт)я українця, без будь(...)якого сумніву, служ(у/а)ть не лише теоретичною основою для розвитку металургії в Україні, а й надають можливість ученим вирішувати низку вагомих проблем у промисловості конструюва(н/нн)я.

Ознайомт(е/и)ся з декількома фактами, які висвітлять творчий потенціал Є. Патона. (Д/д)руга (С/с)вітова (В/в)ійна (роз/рос)почалася, коли Євгенові Оскарівичу виповнився 71 рік. Не...зважаючи на вік, чоловік присвятив увесь свій час і енергію проектуванню нових заводів, що розробляли танки.

Нові методи електро...зварювання Є. О. Патона посприяли вирішенню багатьох проблем. З...явилася можливість постачати армію необхідним військовим устаткува(н/нн)ям. Після війни методи авто...генного звар(у/ю)ва(н/нн)я Патона успішно використовувалися в конструюванні.

Дивовижним витвором мистецтва металургії є міст над Дніпром у Ки(є/ї)ві. Його (з/с)конструйовано в 1949 році. Міст назвали на честь його творця — «міст Євгена Патона». Він був першим у світі суцільно...зварним мостом: складається з 264 (**числівник напишіть словом*) прогонових блоків, які з...єднані в одну конструкцію швами загальною довжиною 10 668 метр(а/ів). Його довжина 1543 (**числівник напишіть словом*) метр(а/и). Ширина між б(а/о)рдюрами — 21 метр, а тротуари мають ширину 3 метр(а/и). Цей міст став одним із най...більших у всій Європі, а також зміг об'єднати

два, здавалося б, несумісних поняття: зварювання й мосто...будування.

Є. Патону належать такі заслуги, як розробка основних принципів будівни(тст/цт)ва цілісних мостів, підготовка бази для розвитку ві(д/т)чизняної теорії зварювання. Інститут електро...зварювання, названий на честь Є. Патона, — зараз є найбільшим центром зварювальної науки. Нові проблеми зварювання (у/в) космічному просторі висвітлив колектив Євгена Патона. Такі досягнення сприяють науковому і технічному прогрес(у/ові) України.

Микола Сядристий – майстер мініатюри

Колись людей вражали оповіді про ф(і/е)лігра(н/нн)их майстрів (С/с)ходу, які робили написи на рисових зернятках. Але що там сьогодні ті зернятка! То — справжнісінькі дрібниці порівняно з тими творіннями, що виходили з(...)під різ(ь)ця нашого унікального майстра мініатюрних ш(и/е)деврів Миколи Сядристого.

Колись у Японії на одній з виставок журналісти запитали українського художника, чи ва(ш/ж)ко йому зробити напис(ь) на рисовому зерняткові. І що ж Сядристий? Він просто приголомшив наступного дня усіх присутніх, коли пр(е/и)ніс до зали п'ят(ь)десят(ь) таких рисових зернят, де було вирізьблено вірші япон(ь)ських поетів і слова «мир» та «дружба». Потім числе(н/нн)і глядачі на власні очі спостерігали за роботою Миколи Сядристого. Він вирізьбив і роздав того ж дня понад п'ять тисяч своїх сувенірів. Цю подію прод(и/е)монстрували на всіх каналах японського теле(...)бачення.

У багатьох державах світу (а виставки його відбувалися в понад тридцяти країнах зарубі(ж/жж)я) люди ві(т/д)кривали для себе Україну саме завдяки роботам Миколи Сядристого. Уявити тільки: художникові вдалося на одній половин(ь)ці макового зернятка (роз/рос)ташувати не(...)в(е/и)ликий кр(и/е)сталик, і вирізьбити на ньому портрет відомого віртуоза гри на балалайці В. Андреева, а на другій — точну копію балалайки, складену із 40 (*числівник напишіть словом) деталей. До того ж інструмент упаковано в спеці(а/я)льний футляр.

Або ж згадати «Кобзаря» Тараса Шевченка. Цим «томом» митець з України побив світовий рекорд — його книжечка в 19 (*числівник напишіть словом) разів мен(ь)ша за най(...)мініатюрнішу японську.

Таких шедеврів у Миколи Сядристого багато, і розповідати про них можна без кінця. Але не(...)дарма народ каже, що краще один раз побачити, аніж сто разів почути. Приходьте до музею Миколи Сядристого, що в Ки(ї/є)во(...)Печерській (Л/л)аврі, і в усьому переконаєтеся на власні очі. Зокрема, побач(и/є)те портрет Тараса Шевченка, вирізьблений з тернової кісточки; наймен(ь)ший у світі справний електричний годи(н/нн)ик, розміщений у головці золотої бабки, складається зі 130 (*числівник напишіть словом) деталей. Матеріал: золото, скло.

(за Д. Степовиком)

Анна Київська – королева Франції

Однією з найвизначніших українок є Анна Ярославна — донька київського князя Ярослава (М/м)удрого (народився приблизно 978 року — помер 1054 року) та шве(ць/дсь)кої королівни Інгігерди. Історики (в/вв)ажають, що народилася Анна орієнтовно 1030 року і дитинство своє провела в Ки(ї/є)ві поблизу (С/с)офійського собору, де був розташований (дво/двох)поверховий кам(...)яний княжий двір. Молода князівна була дуже вродливою, розумною та високо(...)осві(дч/ч)єною: вміла писати, читати, малювати, знала кілька іноземних мов, вивчала історію. Тому одружитися з нею мріяли найзаможніші чоловіки того часу.

Держава Київська Русь (так називалась раніше Україна) була в XI столі(т/тт)ї однією з найсильніших і найрозвинутіших країн. Керував нею могутній князь Ярослав Мудрий, який дбав про інтереси держави більше, ніж про особисте щастя своїх дітей. Тому князь одружував

дочок та синів так, щоб це було вигідно для бе(с/з)пеки та розвитку Київської Русі. Таким чином три доньки київського князя — Єлизавета, Анастасія та Анна — стали королевами (є/е)вропейських країн. Так, княжна Єлизавета вийшла заміж за норве(жсь/зь)кого принца Гарольда Сміливого, Анастасія — за угорського короля Андраша I. До Анни ж наполегливо сватався на(...)багато старший від неї францу(зьсь/зь)кий король Генрих Перший, який уже був удівцем.

Князь Ярослав Мудрий спершу відмовився ві(д/дд)ати дочку за дружину францу(зьсь/зь)кому королю, але Генр(и/і)х (Перший / I) не здавався. Він кілька разів пр(и/е)силав своїх послів до Ки(ї/є)ва, і врешті(...)решт князь Ярослав дав згоду на цей шлюб. Не(...)задовго юна Анна, якій було приблизно 16–20 років, вирушила разом із почесним супроводом у/в далеку подорож до Франції. У дарунок майбутньому чоловікові вона везла розкішний поса(г/х), а найці(н/нн)іше — руко(...)писні книги, пр(и/е)краш(и/е)ні дорогоці(н/нн)им камі(н/нн)ям.

Приблизно у травні 1049 року в церкві Св(')ятого Хр(и/е)ста відбувся шлюб (К/к)иївської княжни Анни Ярославни та францу(зьсь/зь)кого короля Генр(и/і)ха Першого. У той самий час Анну Київську було проголошено королевою Франції. За легендою, жінка присягала на слов'янському (Є/є)вангелії, яке привезла з собою з Києва. Усі наступні францу(зьсь/зь)кі королі також склали пр(є/и)сягу на цьому ж Євангелії.

Життя Анни не можна назвати легким. Її чоловік Генр(и/і)х Перший був сміливим та енергійним воїном, який багато часу проводив у військових походах. На момент одруже(н/нн)я з київською княжною йому вже минуло 40 років і він більше два(тц/дц)яти років правив Францією. Тому дружині доводилося самій виховувати дітей. Було їх у Анни та Генр(и/і)ха четверо: сини Філіп, Роберт, Гуго та донька Едігна. Францу(сь/зь)ка королева приділяла велике значе(н/нн)я освіти та вихова(н/нн)ю своїх дітей: учила їх читати та писати. Для цього вона використовувала книжки, які привезла з Ки(ї/є)ва. Також Анна займалася добротинні(сьт/ст)ю. Так, на честь народже(н/нн)я свого першого сина Філіпа, який згодом став королем Франції, вона побудувала монастир Св(')ятого Вікентія в Санлісі.

Після смерті короля Генр(и/і)ха Першого в 1053 році Анна стала опікункою неповно(...)літнього сина Філіпа й разом із ним підписувала державні документи. З тих часів збереглися підписи Анни Київської, які є най(...)давнішими пам(')ятками украї(ньськ/нськ)ого письма. Згодом французька королева вийшла заміж за політичного опонента свого чоловіка — графа Рауля де Крепі-і-Валуа. Граф на(...)стільки сильно закохався в красуню з Києва, що покинув заради неї свою законну дружину. Це був дуже щасливий період жи(т/тт)я Анни Ярославни, але 1074 року вона знову овдовіла.

До(...)тепер точно не(...)відомо, де провела останні роки французька королева Анна і де вона похована. Але її образ увічнено на фре(сьц/сц)і (С/с)офійського собору в Ки(ї/є)ві та в пам(')ятнику, який стоїть у Франції біля монастир(а/я) Св(')ятого Вікентія в Санлісі. А обидва народи — український та французький — завжди з вел(и/е)чезною повагою згадують визначну жінку з Ки(ї/є)ва, яка творила історію Франції.

Втратити рідну мову і перейняти чужу – найгірший знак підданства

Починаючи з XV столі(т/т)я, українці невтомно боронили рідну мову, нерідко ві(д/дд)аючи за неї своє жи(т/тт)я. Лише суха хронологія заборон української мови займає кілька сторінок, за якими цілі епохи, розстріляні д(и/е)настії, закатава(н/нн)і людські долі. За наказом московських царів було знищено всі пр(и/е)мірники «(У/у)чительного (Є/є)ванглія» Кирила Ставровецького. Вилучено украї(ньськ/нськ) і тексти з церковних книг, а самі книги заборонено друкувати українською. За Катерини II/Другої забороняли викладати українською мовою навіть у Києвонсь(...)Могиля(ньськ/нськ)ій академії. За (С/с)оюзу в УРСР вчителям російської мови платили більше, ніж їхнім колегам з української мови.

Української мови боялися, її гнобили і не лише росіяни, а й (Л/л)итовці, (П/п)оляки, (Р/р)умуни, (У/у)горці – всі, хто тимчасово завойовував наші землі. За свою історію наша мова пережила поза сотню актів лінгвоци(т/д)у (с(ь)відоме нище(н/нн)я мови як головної

ознаки етносу). Зауважмо, історія фіксує л(и/е)ше кілька таких випадків на планеті.

Мова – це те, що об(’)єднує людей, а націю робить сильною. Це най(...)важливіший маркер національної само(...)ід(и/е)нт(и/е)фікації. А в нас і досі не(...)має закону, який захистить право кожного українця отримувати (у/в)сі послуги української мовою – від крамниць і громад(ь)ських установ до (г/г)лян(ь)цевих видань, радіо(...)станцій і теле(...)бачення. Треба звести до розумного мінімуму вивіски, писані мовою а(г/г)ресора, а на(т/т)о ті, зі знущальними назвами на кшталт «Варенічная Катюша» чи «Ляпота».

Коли в часи (Д/д)ругої (С/с)вітової Черчилль обговорював зі своїми урядовцями б(’)юджет і вони хотіли урізати видатки на культуру на користь армії, Черчилль обурливо запитав: «А (щож/що ж) ми тоді будемо захищати?» Ми нарешті маємо зрозуміти, що в нашій країні все налагод(и/е)ться л(и/е)ше тоді, коли українська мова лунат(и/е)ме всюди.

Може видозмінюватися прапор, герб і навіть, на пр(и/е)великий наш жаль, територія. Але як ц(и/е)тувала Леся (У/у)країнка слова ірла(нц/ндц)я Томаса Девіса: «Нація пови(н/нн)а боронити свою мову більше, ніж свою тер(и/е)торію... Втратити рідну мову і перейняти чужу — се найгірший знак пі(д/д)данства... Бо мова — се міцніша границя, фортеця чи річка».

Скільки людей загинуло за украї(нсь/нсь)ку мову... А що робиться в наші дні. З 2014 року на (л/Л)уганщині й Доне(ч/чч)ині катують, убивають л(и/е)ше за те, що українці розмовляють украї(нсь/нсь)кою. То хіба можна після цього казати «все одно, якою мовою». Сьогодні варто розмовляти украї(нсь/нсь)кою бодай заради пам(’)яті тих, хто за неї поліг у наш із вами час. Усім українцям треба пер(и/е)читати «Холодний (Я/я)р» Горліса-Горського. Це одна з най(...)важливіших книжок для, сказати(...)б, «упорядк(о/у)ва(н/нн)я само(...)свідомості». Це живий приклад, як нев(и/е)ликі числом, але сильні духом — можуть успішно боротися з незрівня(н/нн)о сильнішим ворогом. Проте й досі ця одна з найяскравіших сторінок (В/в)извольної боро(дь/ть)би належним чином не(...)висвітл(и/е)на, а о(д/т)же, й не стала частиною національної свідомості.

Важливо, щоб ми з дитинства виховувалися на одних кол(и/е)скових та віршах, на одних традиціях, як це є в повноці(н/нн)их націях. Тоді ми не(...)будемо існувати як два паралельні потоки, що майже не перет(и/е)наються.

(з інтерв(')ю Івана Малковича)

Вийдіть зі стану жертви і врешті заговоріть про українські досягнення

Українську мову треба не л(и/е)ше оберегати мовними законами чи квотами, а й п(о/у)п(о/у)ляр(е/и)зувати. І мають це робити успішні люди, відомі культурними й спортивними досягне(н/нн)ями.

Знаєте, гетьман Скоропа(ць/дсь)кий керував державою лише сім із половиною місяців. Проте за цей короткий час було відкрито понад п'я(ть/т)десят державних гімназій. Відтак їхня загальна кількі(сьть/сть) сягала ст(а/о) п'я(ти/т)десяти. Зросла кількі(сьть/сть) періодичних видань до двохста п'я(ти/т)десяти п'я(ть/ти). А обов'язкове вивче(н/нн)я української мови та літератури було закріплено законодавчо. Та найвищим досягне(н/нн)ям уряду П. Скоропадського в галузі освіти і науки стало створе(н/нн)я (у/У)країнської (А/а)кадемії наук (УАН), яку очолив Володимир Верна(ць/дсь)кий.

Д(е/и)ректорія УНР, яка фактично не мала коштів, знаходила їх на фінансува(н/нн)я «Української республіканської хорової капе(лл/л)и», яку очолив відомий д(е/и)р(е/и)гент і композитор Олександр Кошиць. Завдяки гастролям і високій виконавській майстерності колективу українська музика і пісня здобули п(у/о)пулярність у США і Західній (Є/є)вропі. Тоді світ і дізнався про українського «Щедрика». Тільки демонструючи свої культурні надба(нн/н)я, ми по(...)справжньому з(')явимося на карті світу. Бо за культуру люблять і шанують. А нас поки(...)що тільки жаліють.

Українці, які люблять і розуміють значе(н/нн)я української мови, просто мусять бути успішними і багатими. Петро Яцик – будівельник, який з часом став будівничим, бо ф(у/о)ндував частину своїх чималих статків на навча(н/нн)я української молоді та п(о/у)пуляризацію

української мови. Бо українську поки(...)що п(о/у)пуляризують переважно не на(т/дт)о заможні люди. Наші олігархи (за рідкісними в(ий/и)нятками) не спілкуються українською, то про яку їхню національну свідомість можна говорити.

Для молоді дуже важливо, щоби ми наголошували не лише на трагедіях та пора(с/з)ках української історії. Маємо вийти зі стану жертви і врешті заговорити про українські досягнення. Ви, мабуть, знаєте, що Україна ще й досі входить у десятку провідних космічних держав світу. Проте вже традиційно всі здобу(д/т)ки радянської космонавтики Росія пр(е/и)писала собі. А про сьогоднішні – мало хто знає й говорить. Серед прославлених творців ракетно(...)космічної техніки було майже двадцять українців. Основоположник практичної космонавтики Сергій Корольов був українцем. Коли він запустив у (К/к)осмос українця Павла Поповича, той на весь космічний простір заспівав улюблену українську пісню Корольова – «Дивлюся на небо та(...)й думку гадаю».

А героїчна трагедія бою під (К/к)рутами на(...)завжди гартує юнацькі душі. Це дуже добре розуміли (Т/т)абачники, коли прийшли до влади. Тож розповідь про бій під (К/к)рутами займала у шкільному підручнику два рядки.

Дивно, що вороги України розуміли значе(нн/н)я української мови і боялися її, а ми, українці, так ле(х/г)коважимо й досі не(...)бачимо різниці, якою мовою спілкуватися.

(з інтерв'ю Івана Малковича)

Візуальний контакт під час публічного виступу

Усі ми знаємо про значення візуального каналу в сприйнятті публічного виступу. Через органи зору до нас надходить понад 90% інформації.

Перш ніж почати говорити, встановіть зоровий контакт із аудиторією. Як це зробити? Прод(и/е)монструйте доброзичливий вираз обличчя з легкою напів(...)усмішкою. Не(...)змінюючи виразу обли(ч/чч)я, повільно та уважно розгляньте зал. Якщо ви спіймали добро(...)зичливий погляд чи усмішку у відповідь, робіть ледь помітний мімічний рух: «Доброго здоров(')ячка, і ви тут? Вельм(е/и)

радий вас бачити!» Навіть якщо ви бач(е/и)те цю людину вперше у жи(т/тт)і. Ви прокладаєте невидимі ниточки від очей глядачів до своїх очей.

Встановле(н/нн)я зорового контакту — це не килимове бомб(о/а)рдування, а точкові удари. (С/З)першу ми встановлюємо зоровий контакт з тими, хто на нас і так дивиться; потім підведуть очі ті, хто звук перейматися своїми справами, коли оратор починає промову. Доч(и/е)кайтеся, доки не залишиться жодної пари очей, (с/з)прямованих л(е/и)шень на вас. Це важливо для всього успіху публічного виступу.

Найбільш знехтуваними у встановле(н/нн)і та утрима(н/нн)і зорового контакту частинами залу залишаються гальорка (оста(тн/нн)і р(°)яди) та фланги (крайні місця зліва та (с/з)права). Саме звідти лунають найкаверзніші запитання. Саме там шарудять і кашляють. Саме звідти чути розмови, клаца(н/нн)я ручок і замків портфелів. Чому? Ми не(...)пр(е/и)діляємо достатньої уваги тим, хто там сидить. Сектор огляду оратора(...)початківця становить 30-35°, досві(ч/тч/дч)еного — 40-45°. Тому ми вихоплюємо очима тільки центральну частину залу, з якою фактично і спілкуємося. Чи не так?

Для початку обговорімо, як вибрати місце для виступу. Станьте так, щоб між вами і крайніми зліва та (с/з)права глядачами в першому ряді утворювався рівносторо(нн/н)ій трикутник. Це й буде ідеальна відстань.

Особливу увагу пр(и/е)діляйте тим мі(сц/сьц)ям, звідки до вас надходять сигнали втрати уваги: шел(и/е)стіння, ш(и/е)потіння. Підійдіть бли(ш/ж)че та скажіть кілька речень, зв(е/и)ртаючись до правого краю. Ставлячи запитання аудиторії, поглядом і порухом руки покажіть, що чекаєте відповіді від тих, хто сидить у останніх рядах.

Поведінка публіки схожа на поведінку жінки. Якщо ви не приділяєте їй доста(ть/т)ньої уваги, вона ображається і влаштовує вам «веселе життя». У вашому пр(°)ятому погляді повинні виявлятися зацікавлення до глядача, німе питання, чи йому зрозуміло, про що та як ви говор(е/и)те. Щоб стати цікавим аудиторії, потрібно самому проявити увагу до неї. І зробити це найпростіше, встановивши та підтримуючи зоровий контакт.

(за Р. Гандапасом)

Пр(и/е)стиж мови

Пр(е/и)стиж мови — це її авторитет у між(...)національному та міжнародному спілкуванні. Він залежить від багатьох чи(нн/н)иків, домінуючим серед яких є інформативність мови, тобто заст(о/у)сування її як носія найновішої та найважливішої інформації.

Високий пр(е/и)стиж сучасної англійської мови пояснюється, зокрема, тим, що зараз більше с(е/і)м(и)десяти п'яти ві(т/д)сотків (75%) наукової продукції світу друкується цією мовою, тобто із кожної тисячі наукових ста(т/тт)ей або книг 760 виходять англійською.

Пр(е/и)стиж мови не(...)перебуває у прямій залежності від кілько(сь/ст)і людей, що нею послуговуються. Китайською мовою, наприклад, розмовляє більше міл(і/ья)рда землян, але вона не входить до числа найпр(е/и)стижніших. Іноді пр(е/и)стиж мови має не(...)загальний характер, а забезпечується її функціонува(н/нн)ям в одній із сфер. Так, у музиці вже декілька столі(тт/т)ь найви(шч/щ)ий пр(е/и)стиж у світі має італійська мова.

Престиж мов часто пов(')язаний з їхнім сакральним використанням: санскри(пт/т) в Індії, латина і церковно(...)слов'янська мова в (є/Є)вропі, арабська — у країнах м(о/у)сульманського світу.

Відлуче(н/нн)я мови від функцій, що надають їй престижу, наприклад, від ролі державної мови, знижує її авторитет і змен(ь)шує опір проникненню в неї чужомовних елементів.

Пр(е/и)стижними можуть бути навіть мертві мови, якщо вони характ(е/и)ризуються високим рівнем окультурення і ними закована велика кількість важливої інформації. За приклад може слугувати латина.

Пр(е/и)стиж мови — величина змі(н/нн)а. В історії відомо чимало випадків піднесення і падіння мов.

Про пр(е/и)стижність української мови в минулому сві(т/д)чать, наприклад, такі факти: вона використовувалась як державна у (в/В)еликому (л/Л)итовському князівстві; як актова мова (м/М)олд(о/а)вського князівства; диплома(нт/т)и при дворі польських королів спілкувались коли не латиною, то руською (українською),

цією ж мовою бахч(е/и)сарайські хани листувалися з турецькими султанами.

Про повільне, але неухильне зростання пр(е/и)стижу української мови у наші дні сві(тч/дч)ить кількі(сьт/ст)ь кафедр та центрів україно(...)знавства, які з(°)являються в багатьох країнах світу. Цей процес, сподіваємося, тр(е/и)ватиме, як і зростат(е/и)ме міжнародний автор(е/и)тет української національної держави.

Український центр Європи

Це гарне місце. Води Тиси й дорога, що в(°)ється вздовж неї, малюють на землі витончений (А/а)нтичний візерунок; щільно вкриті лісом гори підходять близько й круто, створюючи враження не тільки захищеності, а й ві(т/д)чуженості від світу, навіть найбли(щ/жч)ого. Встановлення кілька років тому скромного знака «Центр Європи» в кількох кілометрах від (З/з)акарпа(ць/тсь)кого міста Рахова стало не лише одним з проявів незалежності України, а й, може, навіть демонстрацією її належності до Заходу і висловом певної пр(е/и)тензії на цю належність.

Однак при згадці про український (Ц/ц)ентр Європи іноземці зазвичай здивовано знизують плечима і, не(...)зупиняючись, переходять на інші теми. Чому? Та тому, що (Ц/ц)ентр Європи, як знає кожен громадянин світу, — то щось зовсім інше, ніж маємо сьогодні в Україні: достаток для більшо(сьт/ст)і людей, конституційні свободи, чисті й пр(е/и)крашені, як світлиця в гарної господині, міста, довершені дороги.

Однак заз(е/и)рнімо в майбутнє. Що буде з нами, з Європою, зі світом через сто, двісті років? Історія однозначно сві(тч/дч)ить, що найнепохитніші для сучасників тієї чи іншої епохи реалії жи(т/тт)я можуть зникати зовсім або переживати неймовірні метаморфози. Одні, колись нікому не(...)відомі, міста й країни набувають значення й могутності, інші відходять у небу(т/тт)я або втрачають свою колишню світову вел(е/и)ч. Скажімо, на початку XVII століття на карті світу ще не було такого міста, як Нью(...)Йорк, який сьогодні є фінансовим центром усього світу. А приблизно в той самий час зійшла нанівець

військова й торг(і/о)вельна могу(ть/т)ність Венеції з її непереможним флотом і переповн(є/и)ними золотом банками. Захід же обертався тоді навколо Париж(у/а), Лондон(у/а), Амстердам(у/а), Відня. Останні два міста не зберегли до наших часів свого колишнього світового впливу. Сьогодні «все тече, все змінюється» й «усе минає» так швидко, як ніколи раніше. Проте сучасники не(...)здатні не лише адекватно оцінювати, а й помічати ті зміни. Це потім історики майбутнього все розкладуть по полиця(х/м), а про нас казатимуть: «Сліпі, сліпі, сліпі».

Протягом тисячоліть центри торгівлі, промисловості, культури мігрували з однієї країни до іншої — з одного міста до іншого, бо політика, наука і культура творилися переважно в містах. Чи завжди буде саме так? Якщо ми збережемо це (б/Б)огом дане нам багатство, то воно має всі шанси стати в недалекому майбутньому справжнім і дуже привабливим «Центром Європи».

(За К. Гудзик)

Знамено

Національний символ українців — синьо(...)жовте знамено, яке без жодних на те підстав кілька десятиліть називали у нас націоналістичним і суворо забороняли сполуче(н/нн)я цих двох кольорів навіть будь(...)де.

Прапори як сигнальні засоби з'явилися ще в далекі (А/а)нтичні часи. Деякі вчені вважають, що спершу вони були одноколірні. На знаменах часто зображали небесні світила, хрести, звірів, різні речі. На прапорах (р/Р)усі часів язичництва здебільшого були фантастичні тварини й рослини. А після при(н/й)яття хр(є/и)стіянства — св(...)яті: (А/а)рхангел Михаїл, Георгій (п/П)обідоносець, Миколай (ч/Ч)удотворець та інші.

У той час, коли в (є/Є)вропі кожна держава мала чітко визначені кольори прапорів, у Київській Русі єдиного офіційного прапора не було. Кожен із князів мав свій окремий стяг. Скажімо, часто зустрічається червоне знамено із золотим три(...)зубом або дво(...)зубом. Галицько(...)Волинське князівство мало блакитну кор(о/у)гву із зображенням золотого лева на ній. Пізніше в гербах

(З/з)ахідних земель України дедалі частіше трапляється поєдна(н/нн)я синього й жовтого кольорів. Ці ж барви переходять і в прапори міст.

Прапорни(тств/цтв)о в Україні зазнає особливого розквіту з вин(є/и)кненням Запорі(жськ/зьк)ої (с/С)ічі. Кожен полк, сотня мають свій стяг. Окреме знаме(нн/н)о призначається для морських походів козаків. Особливо п(о/у)пулярний на (с/С)ічі малиновий стяг із зображенням архангела Михаїла — небесного покровителя запорі(жськ/зьк)кої дружини. А поряд із малиновим є жовті, зелені, сині з найрізно(...)манітнішими зображеннями на них — сонця, місяця, зірок, звірів.

Часто майорів на (С/с)ічі синьо(...)жовтий прапор. Уважно подивіться кольорову репродукцію знаменитої картини Іллі Рєпіна «Запорожці пишуть листа турецькому султанові». З(...)поміж інших знамен ви побачите на ній і синьо-жовте. Поєднання саме цих барв було й на гербах тодішніх міст України. Такі ж кольори найчастіше були й у запорі(жськ/зьк)ому одязі. Гурт козаків у св(...)ятковому вбра(н/нн)ї ставав справді яскравим і барвистим видовищем.

Зі зруйнуванням (с/С)ічі й зникненням (Г/г)етьманщини переживає занепад українське прапорни(тств/цтв)о. Зникає і синьо(...)жовте знамено. Відроджується воно аж у березні 1918 року, коли на засіданні (ц/Ц)ентральної (р/Р)ади в Києві ухвалено (З/з)акон про державний прапор (у/У)країнської (н/Н)ародної (р/Р)еспубліки. Спершу прапор жовто(...)блакитний. Ці кольори символізували чисте небо (синій) і житн(є/е) поле (жовтий), тобто мир. Після проголошення України (Р/р)адянською ті знамена були заборонені. Вони мали місце л(и/е)ше в еміграції. І тільки тоді, коли Україна стала незалежною державою, повернувся синьо(...)жовтий стяг до нас і гордо замайорів на українській землі.

(За М. Федотівим)

Тризуб – національний символ українського народу

Під(...)час розкопок археологів на території України часто знаходять тризуб, який, на думку вчених, мав якийсь важливе значе(н/нн)я для котрогось із давніх слов(...)янських племен. Це міг

бути або його символ, або знак влади вождя племені. Згодом, у часи Володимира Св(...)ятославича (його ще називали Володимиром Великим), тризуб з(...)являється на монетах (р/Р)усі й стає князівським знаком, добре знаним і за її межами. Тризуб часто зображали на варязьких мечах (тих воїнів, які були на службі в київських князів), знайшли його і на гербі Анни Ярославни, доньки Ярослава Мудрого, королеви Франції. Цим знаком володарі руських земель (з/с)кріплювали договори з іншими країнами, він стояв на поясах княжих дружи(н/нн)иків.

Яке значе(н/нн)я вкладалося в тризуб? Єдиної відповіді на це запитання серед істориків не(...)має. Одні (в/вв)ажають, що він уособлював три стихії природи: повітр(...)я, воду й землю. Інші переконані: тризуб — це обожнення рибальського знар(...)я(д/дд)я (при цьому посилаються на те, що його знаходять і в інших країнах). Ще інші наполягають: це стилізоване зображе(н/нн)я сокола. Є й версія про те, що він — відтворення предмета, схожого на булаву — символ влади. Усіх таких тлумачень — кілька десятків. Отже, єдиної загально(...)прийнятої точки зору в поясне(н/нн)і тризуба не(...)має. Але вчені сходяться в головному: він найбе(с/з)посереднішим чином пов(...)язаний із княж(е/о)ю особою і символізує її владу.

Період роздробле(н/нн)я (р/Р)усі на окремі самостійні князівства — період зникне(н/нн)я цього символу влади. Тільки де(...)не(...)де знаходять його на предметах удільних (Г/г)алицьких князів. На печатках Львова (С/с)ередніх віків бачимо три вежі, що, звичайно(...)ж, пов(...)язано з давнім символом тризуба й своїм зовнішнім виглядом дуже нагадує його.

Тризуб повертається на наші землі після проголошення (ц/Ц)ентральною (Р/р)адою (у/У)країнської (н/Н)ародної (р/Р)еспубліки. Було це в листопаді 1917 року. Символ князівської влади Київської Русі з(...)явився на печатках і ділових паперах молоді Української держави — її законної спадкоємиці. Художник Василь Кричевський підготував проєкт герба з тризубом на ньому, який було затверджено в березні 1918 року. 22 січня 1919 року об(...)єдналися (у/У)країнська (н/Н)ародна (р/Р)еспубліка й (з/З)ахідноукраїнська (н/Н)ародна (р/Р)еспубліка. Герб УНР став загально(...)державним гербом.

Після проголоше(н/нн)я України (Р/р)адянською тризуб одразу ж зник із усіх сфер побутува(н/нн)я. Його — абсолютно безпідставно — називають націоналістичним символом. І тільки зрідка використовують його в організаціях та об(...)єднаннях української еміграції. З проголоше(н/нн)ям (Н/н)езалежності України тризуб став гербом Української держави.

(За М. Федотівим)

Чому трапляються помилки?

Помилки допускаються у будь(...)якій організації: можлива не(...)правильна оцінка ринкової ситуації; новий продукт може виявитися не(и/е)рспективним тощо. Проте крах організації зумовлюють не окремі помилки. Криза виникає лише у випадку повторе(н/нн)я помилок і прийняття неправ(и/е)льних рішень.

Не(...)ефективний менеджмент — це не(...)здатність ухвалювати правильні рішення, що відповідають потребам ринку.

Наведемо основні причини кризи в організації:

- помилки у стратегічному планування й концептуальних підходах;
- д(е/и)летантський підхід до менеджменту;
- істотні розбіжності й конфлікти між окремими особами та групами;
- невміння правильно окреслювати мету перед працівниками та зацікавлювати їх;
- ві(т/д)сутність контролю.

Не(...)ефективний менеджмент є наслідком помилок і ухвалення не(...)правильних рішень конкретних людей — менеджерів або власників фірм, а не результатом фатального збігу обставин.

На менеджмент негативно вливають такі ситуації:

- коли фірми, які тривалий час працювали ефективно, продовжують діяти за старими р(и/е)цептами; якщо в діях керівни(тст/цт)ва ві(т/д)сутня гнучкість; коли воно не сприймає критики;
- фірми мають б(...)юрократичний апарат;

– у керівни(тст/цт)ві відбувається боро(дь/ть)ба за владу, існує не(...)прихована ворожість, здійснюється взаємне блокува(н/нн)я рішень, панує кумівство, кругова порука;

– влада зумовлена фактом власності за відсутності навичок управління; це часто трапляється в сімейних фірмах, якщо власники починають роботу, коли вони ще на(тт/дт)о молоді чи не мають потрібних знань з управління, реалізують свої задуми в автор(е/и)тарному пор(...)ядку й безконтрольно;

– ві(д/т)сутні конц(и/е)птуальні підходи до управління, панує не(...)ефективний управлінський стиль, співробітники не(...)достатньо поінформовані, не(...)беруть участі в ухваленні рішень; на цьому тлі керівни(тст/цт)во в(...)язне у дрібницях; ві(т/д)сутні виразні цілеспрямовані.

Для деяких фірм властиві одразу кілька з описаних недоліків, через що ві(д/т)сутня довіра між керівником і співробітниками, відбувається вплив кваліфікованих менеджерів і співробітників. Такі фірми не(...)рентабельні, їх переслідують невдачі, серед їхніх працівників переважають посередно(сьт/ст)і.

(За Р. Яремчуком)

Українська мова

Завдяки (р/Р)еволюції (г/Г)ідності та через а(г/г)ресію Росії більшість нашого суспільства стал(о/а) дійсно патріотичною... Однак, дивує, що російська мова домінує в багатьох ЗМІ, програ(мм/м)ах на телебаче(н/нн)і, (г/г)азетах, тижневиках і особливо в журналах класу «люкс», друкованих на дуже доброму папері з чудовими світлинами.

...Спостерігаю, що чимало українців, куди(...)б вони не(...)приходили, кого(...)б вони не(...)зустрічали, про що(...)б вони не говорили, починають російською. Річ ясна, що і люди, до яких вони звертаються, реагують у відповідь тією(...)ж мовою. Після поверне(н/нн)я в Україну 1988 року я побував у всіх її куточках, але розмовляв л(и/е)ше українською мовою. У Ялті деякі радо відповідали українською, а інші — з перепрошенням російською.

У Донецьку, куди я поїхав робити през(и/е)нтацію книги «До ефективних суспільств. Дороговкази в майбутнє», була серія пр(и/е)ємних несподіванок. Я жив у готелі «Донбас-Палац», що належить Ахметову. Троє дівчат у приймальні(і/ій) привітали мене російською мовою, а я сказав, що спілкуюся українською, то(...)ж вони відразу з посмішкою перейшли на чудову українську мову. Те саме повторилося і з офіціантами. Що більш(...)цікаво — перед поїздкою до Донецька на пр(и/е)зентацію своєї книги в Університеті (Д/д)ержавного (У/у)правління мене попередили, що потрібно зробити переклад «Дороговказів» і російською мовою (книга була (о/у)публікована на 8 мовах включно з корейською та япо(нсь/нсь)кою)... Прихо(ж/дж)у до ректора, він тепло вітає мене українською мовою... Я зробив коротку пр(и/е)зентацію, і в д(и/е)скусії всі студенти ставили запитання чи робили зауваження тільки українською.

Повертаюся до питання: «Чому україно(...)мовні громадяни починають говорити російською?» Чи це підсвідома ме(нсь/н)шовартість, чи це ще залишки в нас малоросів з часів (р/Р)осійської (і/І)мперії? В інтерв(...)ю для газети «День» з Римною Зюбіною є така думка: «Чому поляки вистояли за тоталітарного р(и/е)жиму? Бо в них був важливий фактор, якого в нас не(...)має, — це мова». Нас, на(...)жаль, культурологічно не об(...)єднує мова. Як вилікувати цю нашу спільну хворобу?

Річ ясна — нам треба зберігати знання і російської мови, проти неї ніколи не було і не повинно бути упереджень, але кожен громадянин, який знає українську мову, а це переважна більші(сьть/сть) населення, особливо молоде покоління, повинен поч(и/е)нати розмову будь(...)де, будь(...)з(...)ким, байдуже про що українською. Тоді співрозмовники будуть відповідати українською і, як показує мій досві(т/д), робит(е/и)муть це радо, навіть із по(сьм/см)ішкою.

(Б. Гаврилишин)

Українець, який відмовився буди бідним

Петро Яцик — відомий канадський бізнесмен і мец(и/е)нат українського походже(н/нн)я. Він прикладом свого життя засві(т/д)чив невечерпні можливості людського духу.

У 1949 році два(ц/дц)ятив(і/о)сьми(...)річний Петро пр(е/и)летів до Канади й, стоячи в аеропорту Монреалю із сімома доларами в к(е/и)шені, присягнув: «Я буду міл(і/їй)онером і будуватиму свою Україну тут!» Важко перелічити, де й ким він працював. Нарешті заснував своє підприємство з будівни(тс/ц)тва. З часом став найбагатшою людиною Канади та найбільшим українським мец(е/и)натом.

Його запитували: «Як можна розбагатіти? Що потрібно для того, щоб стати бізнесменом?» Від нього очікували універсальних рецептів. А він у відповідь рекомендував: «Пограбуйте банк й відразу матим(и/е)те гроші. Нічого йти в бізнесмени, якщо маєте в душі тільки мрію про бага(цт/тст)во. Потрібні ще совість, знання і пор(...)ядність». Тож, тяжка і наполеглива праця давала йому можливість рухатися в(...)гору. Проте він ніколи не(...)забував свого походження.

Ще з кінця 50-х років Петро Яцик почав (з/с)пр(...)ямовувати значні кошти на реалізацію наукових та культурних проєктів української діаспори. Він став першим мец(и/е)натом багато(...)томної «Енциклопедії українознавства». Благодій(нн/н)ицька діяльність П. Яцика зробила його знаним і п(у/о)пулярним серед українців у (З/з)ахідному світі. Україну нарешті помітили, і її авторитет стрімко зріс. Яцик уперше виступив з пропозицією проведе(нн/н)я в Україні мовного конкурсу серед молоді. Цю ідею підтримала Ліга українських меценатів, що об(...)єднує представників бізнесу багатьох країн.

Бізнес, політика, історія, спосіб життя і особливості мислення — усе це Яцик узагальнює і зводить до знаменника української ментальності, пояснюючи нею багато того, що з нами відбувалося і відбувається сьогодні. Він говорить про нас, українців, без жодного пі(ї/є)тету. Ніякого патріотичного засліплення. Ніяких ілюзій про ви(їн/н)ятковість нашої нації.

Український ідеалізм, який так часто сповідувала й наслідувала національна інтелігенція, значною мірою зумовив сумні моменти нашої духовної структури. А й справді. Моральний клімат в Україні

творимо всі разом. Скільки разів ми продалися? Скільки разів дали хабар? Скільки разів покр(и/е)вили душею, скільки разів проявили (без/бес)характерність? У цьому розумінні Яцик завжди залишається для нас взірцем. Про його моральну непохитність ходять легенди. Він принципово був дуже чесним у бізнесі, з людьми, працею яких користувався.

Життя Петра Ячика — це яскравий приклад для всіх тих, хто вважає себе національною елітою. І в теперішній час, коли Україну обе(с/з)кровлює війна, коли олігархічна держава вел(е/и)чає фальшивих політиків, живий Яцик був би в(и/е)ликою допомогою в утвердженні справжніх ці(н/нн)остей, допоміг би протистояти хамократії та облуді.

Гетьман Пилип Орлик і перша українська конституція

Державні нації дбають про те, щоб молоде покоління долучалося до власної історії. Сотні років від суспільства замовчувались або зникали невідь(...)куди свідчення про славетних українців. Одним із них є український (Г/г)етьман Пилип Орлик. Гетьман(...)вигнанець, гетьман(...)емігрант...

Орлик походив із поважного чесько(...)українського роду, здобув освіту в Києво(...)Могилянській академії. Його пор(...)ядність, праце(...)любність і глибоку любов до (в/В)ітчизни помітив гетьман Іван Мазепа й призначив генеральним писарем Козацької держави. Іван Мазепа втаємничив Орлика в усі секрети тодішньої української політики, і той став її бе(с/з)посереднім виконавцем.

Після смерті Мазепа Пилипа Орлика обрали гетьманом. Тоді ж було проголошено «Конституцію прав і свобод Запор(о/і)зького Війська». Цей документ став вищою точкою політичного мислення у XVIII (вісімнадцятому) столітті, бо фактично д(и/е)кларував в Україні незалежну республіку.

Це була одна з перших державних (К/к)онституцій у Європі! Заданими (в/В)ікпедії, «першою у світі офіційною (К/к)онституцією вважається Конституція США, прийнята 1787 року (з незначними

поправками вона чи(н/нн)а і сьогодні)». У Європі ж «першою офіційною (К/к)онституцією» є саме Конституція Польщі 1791 року. Що вже казати про (А/а)зію, де такою вважають конституцію Ірану 1906 року? Ба більше, першу конституцію Росії ухвалили щойно в 1918 році!

Конституція Пилипа стала реальною моде(л/лл)ю вільної, незалежної держави, яка б (г/г)рунтувалася на природному праві її громадян на свободу й самовизначення. В Україні триста років тому було створено одну з перших у Європі (К/к)онституцій, а ми три століття потому не мали свободи! Шістнадцять ста(тт/т)ей (К/к)онституцій передбачали: установлення національного суверенітету; визначення кордонів Української держави; забезпечення д(е/и)мократичних прав людини; визнання трьох гілок влади.

Цей документ проголосив права всіх верств населення України.

Визначальною рисою Орликової (К/к) (К/к)онституції є пункти, що обмежували гетьма(нь/н)ську владу на користь старшинської ради — своєрідного козацького парламенту. У відносинах із закордо(н/нн)ими державами, до яких звертався Орлик по допомогу в цій складній для України ситуації, він наголошував: «Ми не можемо дивитися байдуже на не(...)щастя, яким ві(дд/д)ана наша нація, на порушення її прав... Ми говоримо, що з допомогою (б/Б)ога козацька нація буде оновлена у своїх правах». Ці слова й нині вражають болем за український народ, за його історичну долю.

Після смерті Пилипа Орлика його справу гідно продовжував син Григор. Наща(т/д)ки гетьмана від шлюбу з графінею Оленою Дентевіль і досі живуть у Франції, дбайливо зберігаючи роди(н/нн)ий архів. Цікаво, що від назви маєтності Григора Орлика під Парижем походить назва знаменитого аеропорту «Орлі». Можливо, що нащадки гетьмана(...)емігранта живуть і в Україні.

(За І. Магрицькою)

Українська національна ідея

Здобуття незалежності 1991 року — епохальна подія в історії (У/у)країнського народу, яка відкрила сенс його існува(нн/н)я, дала йому змогу стати не просто державною, а й самодостатньою, творчою, європейською нацією з усіма прикметностями сучасного демократичного устрою.

Будівни(тст/цт)во держави обов(...)язково пер(и/е)ходитиме в творення повноцінної нації. Так було з усіма європейськими народами, які успішно визволялися з чужи(нн/н)ицького ярма. Так буде і в нас. Керована патріотичним, а не хохлацьким розумом, Українська держава розвивається насамперед як національна організація. Запровадже(н/н)я української мови в усі галузі народного жи(т/тт)я, відродже(н/н)я історичної правди про Україну — мабуть, найголовніші компоненти, що об(...)єднують (с/С)хід і (З/з)хід нашої держави, оживлюють етнографічну й духовну спорідненість її регіонів. Але, щоб Україна стала (Є/є)вропейською демократією, цього замало. Національна свобода лише тоді справжня, коли не тільки уособлює субстанцію народного духу, а й створює та підтримує соціальну рівновагу в суспільстві. Сучасна західно(...)європейська демократія довела, що криваві класові зіткне(н/н)я назавжди відійшли в минуле, а рушієм суспільного розвитку стали наукові відкри(т/тт)я, новітні виробничі технології, поєднані з чи(н/н)ими законами, серед яких найважливіший — право людини і нації на свободу. Бути вільною людиною і вільною нацією можна тільки в державі, де не(...)має загрози національній мові, духовності, традиції, культурі, а влада (г/г)арантує і розвиває соціальну справедливість. Зрозуміло, ідеалу тут досягнути не(...)можливо, але д(и/е)мократичне суспільство володіє ключ(о/е)м для уникання збройної революції — можливістю мирним шляхом змінювати владу.

Що(...)ж ми бач(и/е)мо в сучасній українській дійсності? Рус(и/е)фікація триває, розверзнута безодня між убогими та багатіями поглиблюється. Справа ускладнюється тим, що в цьому ви(н/н)а не тільки національно безлика олігархічна влада. Роздр(і/о)бненість опозиційних патріотичних сил, не(...)здатних (з/с)творити єдину

партію, розробити єдину стратегію, висунути єдиного лідера, не(...)дає їм змоги реально впливати на державну політику.

Брак єдності між українськими передовими силами в час, коли наша держава уперше формувала свої управлі(н/нь)ські структури, був невс(и/е)пущою тривоною. Ця тривога не(...)зникла, хоч деякий розумний поступ у взаєминах наших політиків є. Цією тривоною перейнятий наш народ, який гірко пер(и/е)живав і пер(и/е)живає отаманське самолюбство й вождівський егоцентризм своїх провідників. Якщо опозиційні сили не(...)переможуть нинішню владну ном(и/е)нклатуру, що викор(и/е)стовує д(и/е)мократію й національні символи задля свого збагаче(н/нн)я, нехтуючи народом (як це робила к(о/у)муністична верхівка), будуючи для себе державний капіталізм, може настати банкр(о/у)тство патріотизму, тривалий занепад життя в Україні (ста(т/тт)я написана у 2003 році).

Українська національна ідея упродовж невольничих століть рятувала наш народ від загибелі. Вона була вірою в нашу державу, д(е/и)мократичну, (Є/є)вропейську майбутність. Сьогодні це — життєва мобілізаційна мот(о/у)вація для творчих вчинків уже звільненого народу в ім(...)я збереження й ненаста(н/нн)ого вдосконалення своєї держави. Це та гідність, яка обертає рабську психіку в свідомість вільної людини, а народові дає безмер(тт/т)я.

(за Д. Павличком)

3. ЗАВДАННЯ

3.1. Вставте, де потрібно, пропущені літери.

А) Бл...щати, вин...сений, м...не, ш...рочезний, акт...візувати, пл...нарний, д...сятий, скр...піти, характ...р...зувати, тр...тина, зас...лити, кр...тичний, л...йт...нант, зал...шити, р...зультат, розв...вати, зам...вати, б...р...жливість, п...рвинний, мат...мат...ка, ж...ве, в...рховина, зап...тання, в...сняний, практ...кант, щ...б...тати, т...хнічний, кат...горія, страт...гічний, гл...бинний, д...р...гент, ст...хати, пробл...матичний, р...урси, в...л...чати, д...сц...плінарний, еф...ктивність, ст...повий, с...мінар, р...кторат, пр...деш...вити, р...ф...ративний.

Б) Ві...сунути, ...горнути, ...будити, бе...соння, бе...шелесний, бе...цінний, бе...формний, ві...краяний, ві...кинений, ві...правлений, мі...клітинний, мі...парламентський, на...колоди, на...кусити, пі...тримати, пі...хвалити, пі...крутити, ...пробувати, ...грати, ...простувати, ...тліти, ...тривожитися, ...гнати. ...хотіти, ...сушити, ...сохнути, ...стрибнути, ...цілити, ...чеплений, ...шити, ...щурений, ...щипувати, ...мліти.

В) Юн...ат, військ...омат, веснян...ий, священ...к, священ...ий, порівня...но, від...аний, роз...броєн...я, від...зеркален...я, под...аний, зав...ишки, туман...ий, розріс...я, журавлин...ий, безневин...ий, ран...ій, достатн...ій, годин...ик, Він...ч...ина, покликан...я, безсмерт...я, повноліт...я, весіл...я, наман...я, узбереж...я, вічність...ю, роздоріж...я, папорот...ю, радіомовлен...я, засил...я.

Г) Еміл... Зол...я, гедз..., т...охкати, барел...єф, молот...ба, уманс...кий, ялин...ці, пан...ство, громадян...с...кий, Ул...яна, матін...чин, скатер...тю, вкін...ці, учотир...ох, д...огот..., дос...є, мас...ці, рибал...ство, Оксан...чин, цвірін...чати.

3.2. Напишіть, де потрібно, апостроф.

З...їхати, р...юмсати, Б...елов, р...ясний, в...юн, солов...ї, Лук...янов, напів...ява, об...єднання, під...яремний, м...ята, пір...їна, м...якенький, двох...ярусний, розв...ючений, матір...ю, к...ювет, на узгір...ї, Лук...ян, в...язанка, св...ято, духм...яний, н...юанс, моркв...яний, цв...ях, полум...я, скам...янілий, м...якший, бур...як, п...єдестал, кар...єра, бур...ян, риб...ячий, пред...явник.

3.3. Виправте, де необхідно, орфографічні помилки.

Марокко, доктор наук, кафедра української мови, кримська автономна республіка, будь людиною, шевченківський гай, андріївський узвіз, доба феодалізму, курорти півдня, східне полісся, ріка стир, великі луки, волино-подільська височина, нововолинський вугільний басейн, південно-західна залізниця, києво-печерський історико-культурний заповідник.

3.4. Напишіть правильно слова.

Будь/хто....., будь/з/ким....., казна/що,
будь/чий, чий/будь, з/ким/будь.....,
що/небудь....., хтозна/який, хтозна/до/кого,
ні/хто, ні/в/чому, ні/ким,
будь/на/чому....., казна/при/кому....., ве/сь,
не/здужав (не зміг), не/здужає (хворіє),
не/добачати (не помічати), не/добачати (погано бачити)
....., не/друг, не/вдаха, не/мовля,
не/ук, не/вблаганний, не/правда,
не/ясні....., не/ясні....., не/волити.....,
не/зчутися....., не/подалік....., не/мічний.....,
не/хтувати....., не/гативний....., не/втямки.....,
не/добрий (злий), не/доброзичливо (вороже),
не/певний (сумнівний)....., не/воля (рабство),
не/славити (ганьбити), не/славити (не прославляти)
....., не/покоїти.....

3.5. Утворіть від поданих слів:

а) **давальний відмінок однини:** лялька, гілка, дівчинка, ненька....., миска....., жінка....., жменька....., донька.....;

б) **множину:** стілець....., олівець....., чернець....., синець.....,

в) **прикметники:** Астрахань....., Ірпінь....., Одеса....., Оболонь....., Поділля....., Ангола....., Кременчук....., Арал.....

3.6. Скоригуйте неправильно побудовані словосполучення.

Розмовляю на українській мові,
згідно закону–,
пробачте мене –,
мене болить –,
дотримати слово –,
оволодіти ситуацію –,
опанувати професією –,
ігнорувати попередженню –,
завдати шкоду –,
ззнати невдачу –.....,
зрадити принципам –,
називати по імені –,
звернутися по адресі –,
відправити по пошті –,
прийшов по справі –,
комісія по складанню –,
заходи по поліпшенню –,
сталося із-за недбалства –,
один раз в місяць –,
ввести в склад –,

радіти успіхам –
тяжчий олова –
дорожчий золота –
сильніший страху –
багатий корисними копалинами –
скупий словом –
швидкий язиком –

3.7. З якими із запропонованих слів можна поєднати подане слово.

Область

(знань, досліджень, південна, постраждала від повені, зацікавлення, впливу).

Приймати

(участь, макулатуру, до організації, двічі на тиждень, до університету, від другої до сьомої години, ліки).

Вірний

(рішення, любов, думка, опора, поразка, дружина, відповідь).

Знаходиться

(в розшуку, у наслідок тривалих пошуків, на свіжому повітрі, у занедбаному стані, у гарному настрої, на диспансерному обліку, в друку).

Управління

(будівельно-монтажне, проектом, культури, автомобілем, дієслівне, внутрішніх справ, розкопками).

Рахувати

(за доцільне, таким, що втратив чинність, у думці, до десяти, збитки, корисним, своїм обов'язком).

Вартус

(нагадати, уваги, при вході, прочитати, більшого, вже дві години, спробувати).

Представляти

(небезпеку, друга, університет на спартакіаді, докази, до захисту, звіт, на розгляд комісії, будинок своєї мрії).

Привести

(до школи, аргументи, в рух, приклади, цитату, до депресії, до втрат).

Робочий

(місце, професія, тиждень, гуртожиток, група, проєкт, стіл).

Відкривати

(нову крамницю, вікно, невідомі куточки країни, двері, Америку, очі (повіки своїх очей), рахунок).

Об'єм

(робіт, перевезень, куба, посудини, знань, замовлення, інформації).

Масло

(соняшникове, солодковершкове, моторне, камфорне, рослинне, топлене, трансформаторне).

Лист

(паперу, рекомендаційний, від друга, обхідний, титульний, алюмінієвий, діловий).

Громадянський

(кодекс, суспільство, шлюб, війна, телебачення, обов'язок, панахида).

3.8. Підберіть відповідні синоніми до слова ЗБИВАТИ.

Овочі – оббивати, струшувати.

Ціну

Актив

З думки

Гроші

Бесіду

Бучу

Траву

Куряву

Ногу

Літак

Масло

3.9. Відредагуйте речення.

* Олексій Гончарук досі являється прем'єр міністром України.

* Усі, як один, явились на церемонію вручення дипломів.

* Він опровергав мою думку щоразу.

* Німецький режисер зняв фільм опровергаючий вторгнення Росії в Україну.

* Вона вийшла з себе тільки но почула сьогоднішні новини.

* Журнал «Країна» вийде в світ завтра.

* У цій книзі зустрічаються цікаві факти.

* Він зустрівся з труднощами у житті.

* Ми не прийшли вчасно, так як ішов дощ.

* Збори не відбулися, так як прийшло мало людей.

* Олексій усміхався так як його мати.

* Говорив так як ніколи досі.

* Він не зламав ногу.

* Друг не написав твір на задану тему.

* Ольга не відала позичену книжку вчительці.

* Колега не сказав усю правду завідуючому кафедри.

* Двітисячного року вийшов унікальний на мою думку двохтомник Володимира Сусюри.

3.10. Напишіть словом.

50 (градусний) мороз _____

60 (річчя) _____

70 (кілометровий) _____

80 (річний) _____

3.11. Поясніть правила написання складних слів.

Дво(х)/тисячного чи дві/тисячного року
дво(х)/моторний
дво(х)/поверховий
дво(х)/томник
три/годинний чи трьох/годинний
три/процентний чи трьох/процентний
чотири/денний чи чотирьох/денний
дво(х)/денний
дво(х)/літровий
дво(х)/кілометровий
три/значний чи трьох/значний
чотири/цифровий чи чотирьох/цифровий
дво(х)/осьовий
дво(х)/ярусний
дво(х)/адресний
трьох/електродний чи три/електродний
дво(х)/сотий
дво(х)/тисячний
дво(х)/мільйонний
трьо(х)/сотий
трьо(х)/тисячний
чотир(ьох)/(и)/мільйонний
чотир(ьох)/(и)/тисячний
двадцятидво(х)/річний юнак
сорокадв(ох)/(о)/годинний тиждень
п'я(т)десяти(р)ох)/(и)/кілометровий канал
сімдесятичотир(ох)/(и)/годинний страйк
дво(х)/сотрічна давність
дво(х)сот/пудовий урожай
дво(х)сот(т)иячна армія

3.12. Допишіть закінчення в поданих словосполученнях.

Півтор__ рок__ (рік), півтор__ місяц__, півтор__ літр__, півтор__ кілограм__, півтор__ відр__, півтор__ доб__, півтор__ хвилин__.

4. СЛОВНИК

4.1. Культура мовлення

Ненормативні словосполучення	Нормативні словосполучення
Абонентський ящик аварійне становище автозаправочна станція	абонентська скринька аварійний стан автозаправна станція
Багаточисельні відвідувачі бити в набат біблейська істина біжучий рядок більша половина бувші учні бути на доброму рахунку бути на виду	численні відвідувачі бити на сполох біблійна істина рухомий рядок більша частина колишні учні мати добру репутацію бути на видноті
Вантаж спогадів вартує уваги в двох кроках від нього велика прихожа великі доходи ведучий фахівець вести переписку виключення із правил ви не виключення виключити світло вимита посуда винести подяку виписка із протоколу вичеркнути із списків відсторонився від справ відноситися по-дружньому відноситися до більшості вільна вакансія	тягар спогадів вартий уваги за два кроки від нього великий передпокій великі прибутки провідний фахівець листуватися виняток із правил ви не виняток вимкнути світло вимитий посуд скласти подяку витяг із протоколу викреслити із списків відійшов від справ ставитися по-дружньому належати до більшості вакансія

<p>він являється майстром вірна відповідь вірний спосіб в кінці кінців в будь-якому випадку воєнне училище в повній мірі всезагальні збори вступати в переговори вступний взнос в три години</p>	<p>він є майстром правильна відповідь надійний спосіб врешті-решт, зрештою у будь-якому випадку військове училище повною мірою загальні збори починати переговори вступний внесок о третій годині</p>
<p>Гарні обої глиняна посуда горять щоки грецькі горіхи грошовий перевод грудна дитина</p>	<p>гарні шпалери глиняний посуд пашать щоки волоські горіхи грошовий переказ немовля</p>
<p>Два (три, чотири) студента день відчинених дверей діючі правила доля істини домашні тварини друг друга другими словами другі люди думки співпали</p>	<p>два (три, чотири) студенти день відкритих дверей чинні правила частка істини свійські тварини один одного інакше кажучи інші люди думки збіглися</p>
<p>Жила площа жилий масив жити за чужий рахунок</p>	<p>житлова площа житловий масив жити за чужий кошт</p>
<p>За браком часу зажиточний чоловік заказний лист заклювати угоду закрити очі закупочна ціна залиш мене у спокої</p>	<p>через брак часу заможний чоловік рекомендований лист укладати угоду заплющити очі закупівельна ціна дай мені спокій</p>

<p>замовити кілька блюд заплановані міроприємства зап'ятнана совість заслуговує уваги згідно інструкції здати іспит знімати квартиру зробити прививку зустрічаються помилки</p>	<p>замовити кілька страв заплановані заходи заплямована совість вартий уваги згідно з інструкцією скласти іспит винаймати квартиру зробити щеплення трапляються помилки</p>
<p>Канцелярські приналежності капризна дитина капризна погода керосинова лампа кидатися в очі кинути на проізвол книжний магазин кожна хвилина на рахунку кругові рухи крупна рогата худоба крупномасштабні поставки купити в розстрочку</p>	<p>канцелярське приладдя вередлива дитина примхлива погода гасова лампа впадати у вічі покинути напризволяще книжковий магазин кожна хвилина порахована колові рухи велика рогата худоба великомасштабні поставки купити на виплат</p>
<p>Лишний раз ліки від застуди любий це знає</p>	<p>зайвий раз ліки проти застуди кожний, всякий, будь-хто це знає</p>
<p>Малочисленні масляна фарба мебельний магазин мерещиться щось миючі засоби міжнародне положення мілкі гроші міри перестороги міроприємства на наступний рік мішає думати</p>	<p>нечисленні олійна фарба меблевий магазин увижається щось мийні засоби міжнародне становище дрібні гроші запобіжні заходи заходи на наступний рік заважає думати</p>

<p>мішає грішне з праведним мова йдеться морська качка моя власна думка мраморна підлога музикальна школа мутна вода</p>	<p>плутає грішне з праведним мовиться <i>або</i> йдеться морська хитавиця власна думка <i>або</i> моя думка мармурова підлога музична школа каламутна вода</p>
<p>Наболівше питання навчатися на рідній мові на громадських началах нагрузка зросла налоговий прес народ обнищав на слідуючий день насміхатися над ним на цей рахунок нанести збитки нанести удар наповнений щастям на протязі року настоювати на своєму насуцнє питання на Україні небайдуже відношення невірний діагноз нелюдимий характер не вміщуватися у справи не дивлячись на перешкоди непригодний для вжитку</p>	<p>наболіле питання навчатися рідною мовою на громадських засадах навантаження зросло податковий тиск народ зубожів наступного дня насміхатися з нього щодо цього завдати збитків завдати удару сповнений щастя протягом року наполягати на своєму нагальне питання в Україні</p> <p>небайдуже ставлення неправильний діагноз відлюдкуватий характер не втручатися у справи незважаючи на перешкоди непридатний для вжитку</p>
<p>Обжалувати вирок обезболюючий препарат обезжирене молоко об'єм роботи (книги) оборотні кошти оборудувати квартиру</p>	<p>оскаржити вирок знеболювальний препарат знежирене молоко обсяг роботи (книги) обігові кошти устаткувати, опорядити квартиру</p>

<p>обставити квартиру одобрити пропозицію одягти окуляри опиратися на кілок опровергати інформацію оскверняти пам'ять останнє пристанище оточуюче середовище оціночна вартість</p>	<p>умеблювати квартиру схвалити пропозицію надіти окуляри спиратися на кілок спростовувати інформацію паплюжити пам'ять останній захисток навколишнє середовище оцінна вартість</p>
<p>Паперова волокіта пара хвилин перебувати у скрутному положенні переводити гроші поштою перетворювати в життя перепутати сторінки перечислити гроші підписка розпочалася піднявся вітер підняти питання підняти шум підвести підсумки повістка дня поважаємо друг друга подавлений настрій подавляюча перевага поїзд далекого слідування понести втрати поступила пропозиція подати ходатайство подавляюча більшість подібним чином пожежні приїхали показати крупним планом попереджати помилки попередити хворобу</p>	<p>паперова тяганина кілька хвилин перебувати у скрутному становищі переказувати гроші поштою втілювати в життя переплутати сторінки перерахувати гроші передплата розпочалася знявся вітер порушити питання здійняти галас підбити підсумки порядок денний поважаємо один одного пригнічений настрій величезна перевага поїзд далекого прямування зазнати втрат надійшла пропозиція подати клопотання переважна більшість так само пожежники приїхали показати великим планом запобігати помилкам запобігти хворобі</p>

<p>поручити комусь поступати в інститут поступили в продаж потерпіти поразку поштовий ящик пояснююча записка приймати участь прийняти міри прилягаючі землі прибігнути до крайніх мір привести приклад привело до занепаду прийти в себе прийти до згоди приналежність до партії прийти до переконання приступити до обговорення примінити санкції притримуватися дієти приходить в голову пробіли у знаннях продавати зі скидкою пропуск до бібліотеки</p>	<p>доручити комусь вступати до інституту надійшли в продаж зазнати поразки поштова скринька пояснювальна записка брати участь вжити заходів прилегли землі вдатися до крайніх заходів навести приклад призвело до занепаду отямитися, опритомніти дійти згоди належність до партії переконатися розпочати обговорення застосувати санкції дотримуватися дієти спадає на думку прогалини у знаннях продавати зі знижкою перепустка до бібліотеки</p>
<p>Радує око рахувати за можливе рахуватися з думкою рахую, що так буде краще регістрація учасників розбили палатки розділяти думку розповсюджена думка розпродажа товарів роковий випадок</p>	<p>тішить око вважати за можливе зважати на думку вважаю, що так буде краще реєстрація учасників напнули намети поділяти думку поширена думка розпродаж товарів фатальний випадок</p>
<p>Сама активна участь самий важливий серцевий приступ</p>	<p>найактивніша участь найважливіший серцевий напад</p>

<p>сире приміщення сімейне положення сітка підприємств складний ніж слід відмінити наказ слід вмішатися слідувати прикладу слідуюча зупинка слідуючі питання розглянули співпадає з відпусткою співставити факти справка з лікарні срочна служба стара казка, звичка старий друг сумувати прибутки сурова зима</p>	<p>вологе приміщення сімейний стан мережа підприємств складаний ніж потрібно скасувати наказ варто втрутитися наслідувати приклад наступна зупинка такі питання розглянули збігається з відпусткою порівняти факти довідка з лікарні строкова служба давня казка, звичка давній друг підсумовувати прибутки сувора зима</p>
<p>Текучі справи текучість кадрів терпіння лопнуло терпіти збитки творчий підйом толковий хлопець три роки тому назад тушити картоплю</p>	<p>поточні справи плинність кадрів терпець увірвався зазнавати збитків творче піднесення розумний хлопець три роки тому тушкувати картоплю</p>
<p>Удалити пляму у двох словах у жгаті строки узорчасті серветки у кінцевому рахунку унаслідувати традиції уперся на своєму установити причину устарівший прилад уступити місце уход за дитиною</p>	<p>вивести пляму двома словами у стислі строки візерунчасті серветки в остаточному підсумку успадкувати традиції затявся на своєму з'ясувати причину застарілий прилад поступитися місцем догляд за дитиною</p>

учбовий заклад у якості консультанта	навчальний заклад як консультант
Фірменний потяг	фірмовий потяг
Халатне ставлення хворий грипом хороше відношення хороші відношення хрустальна ваза	недбале ставлення хворий на грип добре ставлення гарні стосунки кришталева ваза
Це відноситься до мене центробіжні сили	це стосується мене відцентрові сили
Чекати биту годину числитися у списках	чекати цілу годину значитися у списках
Шарикова ручка	кулькова ручка
Я вибачаюсь являється нашим депутатом яловий биток ярмарка розпочалася ящик письмового стола ящик для скарг і пропозицій	пробачте, вибачте, перепрошую є нашим депутатом яловичий биток ярмарок розпочався шухляда письмового стола скринька для скарг і пропозицій

Відповідники словосполучень з прийменником <i>по</i>	
<i>неправильно</i>	<i>правильно</i>
дослідження по фізиці заняття по біології по особистим питанням по багатьом причинам по нашій ініціативі по нагоді (чого) агент по постачанню інспектор по техніці безпеки фахівець по історії чемпіон по тенісу контрольна робота по хімії екзамен по економіці зошит по математиці	дослідження з фізики заняття з біології з особистих питань з багатьох причин з нашої ініціативи <i>або за</i> нашою ініціативою з нагоди (чого) агент з постачання інспектор з техніки безпеки фахівець з історії чемпіон з тенісу контрольна робота з хімії екзамен з економіки зошит з математики

<p>по моїй вині заступник по виховній роботі по всякому приводу проживати по адресу по алфавіту по нашим відомостям писати по зразку по дорученню директора перший по списку по рішенню зборів по свідченню очевидців діяти по наказу</p> <p>йти по вітру пливти по течії називати по прізвищу великий по обсягу добрий по характеру старший по віку по єдиному зразку по стану на 1 квітня по стану здоров'я сумувати по коханій скучати по рідному місту інженер по спеціальності по взаємній згоді називати по імені послати лист по адресу по вашому проханню по замовленню установи приємний по смаку поїхати по виклику розбіглися по всіх напрямках працювати по вихідним дням згадувати по святam піти по службових справах</p>	<p>з моєї вини заступник з виховної роботи з будь-якого приводу проживати за адресою за абеткою (алфавітом) за нашими відомостями писати за зразком за дорученням директора перший за списком за рішенням зборів за свідченням очевидців діяти за наказом, згідно з наказом, відповідно до наказу йти за вітром пливти за течією називати за прізвищем великий за обсягом добрий за характером старший за віком за єдиним зразком за станом на 1 квітня за станом здоров'я сумувати за коханою скучати за рідним містом інженер за фахом за взаємною згодою називати на ім'я надіслати листа на адресу на ваше прохання на замовлення установи приємний на смак поїхати на виклик розбіглися в усіх напрямках працювати у вихідні дні згадувати у свята піти у службових справах</p>
--	---

звертатися по мірі потреби
по мірі того як
це по моїй частині
по напрямку до міста
перейшло по спадщині
міри по покращенню добробуту

комісія по складанню акта
ательє по обслуговуванню
пропустити по хворобі
по вині ожеледиці
прослухав по неухважності
трапилось по непорозумінню
по сімейним обставинам
по своїй недбалості
по фінансовій неспроможності
по поверненні додому
по закінченні строку
по закінченні інституту
по приїзду сестри
прийшлося по смаку
по цей день
план по забезпеченню
робота не по силам
саме по собі зрозуміло
ситий по горло

звертатися **в** міру потреби
у міру того як
це **в** моїй компетенції
у напрямку до міста
перейшло **у** спадщину
заходи **для** покращення
добробуту **або щодо**
покращення добробуту
комісія **для** складання акта
ательє **для** обслуговування
пропустити **через** хворобу
через ожеледицю
прослухав **через** неухважність
трапилось **через** непорозу-міння
за сімейними обставинами
через свою недбалість
через фінансову неспроможність
після повернення додому
після закінчення строку
після закінчення інституту
після приїзду сестри
припало **до** смаку
донині, дотепер, досі
план **щодо** забезпечення
робота не **під** силу
само собою зрозуміло
ситий **донесхочу**

Конструкції, де залишається прийменник *по*

йти **по** дорозі, **по** берегу
піти **по** хліб, **по** воду
наказ **по** армії (інституту, заводу)
по можливості, **по** змозі
одержувати **по** п'ятсот гривень
родич **по** матері
черговий **по** вокзалу
читати **по** складах
різьблення **по** дереву
стояти **по** одному
ім'я **по** батькові
по чайній ложці

*повідомити **по** телефону *або* телефоном
подорожувати **по** залізниці *або* залізницею

Загалом є таке правило, що в словосполученнях, де можливі кілька варіантів поєднання, треба надавати перевагу безприйменниковим.

4.2. Правопис іншомовних слів

Іншомовні слова із сумнівним *e*

акселерація	декларація	пертурбація
антресолі	декорація	п'єдестал
апеляція	десант	прем'єра
архіпелаг	десерт	престиж
ацетон	дефіцит	порцеляна
балетмейстер	есперанто	преамбула
батерфляй	ефемерний	презентація
бенефіс	ікебана	прецедент
бестселер	інгредієнт	прерогатива
вегетаріанець	канделябр	рельєф
вінегрет	клейноди	рентген
вернісаж	конфіденційний	суверенітет
вундеркінд	лейтенант	серпантин
галерея	лінолеум	тераса
генеалогія	лотерея	трельяж
гобелен	меморіал	увертюра
грейпфрут	меценат	целюлоза
дезертир	обсерваторія	церемонія
дебют	перон	

Іншомовні слова із сумнівним *и*

азимут	дисгармонія	партитура
барикада	диспетчер	мартиролог
баритон	дисидент	митрополит
вентилятор	диспансер	ординарець
джигіт	енциклопедія	привілей
дилема	етикет	пріоритет
дивіденд	жирандоль	рикошет
дилетант	інцидент	симфонія
диригент	континент	симбіоз
дирижабль	кишлак	тривіальний
дисонанс	кизил	університет

утилізація	християнство	циклон
фарисеї	цивілізація	циліндр
химера	цикади	цистерна
хризантема	цикламен	чинара

Іншомовні слова із сумнівними *с, и*

акредитація	перифраз
вестибюль	перигей
ветеринар	президент
дисертація	режисер
диференціал	резиденція
експеримент	рецидив
індиферентний	речитатив
меридіан	сентиментальний
периферія	терикон
перипетія	

4.3. Написання складних слів

РАЗОМ

Назви осіб

іванофранківець	англоканадець
ньюйорківець	англосакси
лосанджелець	юрисконсульт,
яхтклубівець	але <i>греко-католик</i>

Слова з термінологічним значенням

глухонімиий	вищезгаданий,
лінгвостилістичний	але <i>трохи вище згаданий</i>
мовностилістичний	церковнослов'янський
уснопоетичний	ямбохореїчний
народнопісенний	маслосиромолочний
народнопоетичний	плодоовочевий,
нижчепідписаний	але <i>плодово-овочевий</i>
нижчезгаданий	плодоягідний,
	але <i>плодово-ягідний</i>

синьозелені — як
означення до слова
водорості

лавровишня
шишкоягода

Слова на позначення матеріалів

склокераміка
металокераміка

лакофарба
залізобетон

Інші загальні назви

архіважливий
ватерполо
ватерлінія
вельмишановний
давноминули
давноочікуваний
індоєвропейський
індокитайський
інфрачервоний
інтерклуб
кам'яновугільний
квazівчений,
але *квазі-Дюма*,
бо власна назва
кінноспортивний
легкоатлетичний
лимоннокислий

машинобудівний
машиноремонтний,
але *машинно-тракторний*
місцезнаходження
місцеположення,
але *місце народження*,
місце проживання
постфактум
постскриптум
псевдовчений
свіжоспечений
слаборозчинний
ультразвук
ультрамарин
ультрафіолетовий
фельдмаршал
чвертьфінал

Географічні назви

Євразія
Індокитай
Монтевідео
Ньюфаундленд

Слова з першим іншомовним компонентом, що визначає кількісний (вищий від звичайного, дуже високий або слабкий, швидкий і т.ін.) Вияв чого-небудь: АРХІ-, АРХИ-, БЛЩ-, ГІПЕР-, ЕКСТРА-, МАКРО-, МАКСІ-, МІДІ-, МІКРО-, МІНІ-, МУЛЬТИ-, НАНО-, ПОЛІ-, ПРЕМІУМ-, СУПЕР-, ТОП-, УЛЬТРА-, ФЛЕШ-:

архіскладній,
гіпермаркет,
екстраклас,
макроекономіка,
мікрохвільі,
мультимільйонер,

преміумклас,
супермаркет,
топменеджер,
топмодель,
ультрамодний,
флешінтер'ю.

Слова з першим іншомовним компонентом

АНТИ-, КОНТР-, ВІЩЕ-, ЕКС-, ЛЕЙБ-, ОБЕР-,
ШТАБС-, УНТЕР-:

антивірус
контрудар
віцепрем'єр
віцеконсул
ексчемпіон
ексміністр
експрезидент
унтерофіцер
контрадмірал

лейбгвардієць
лейбмедик
обермайстер
оберофіцер,
оберлейтенант,
оберпрокурор,
штабскапітан,

ЧЕРЕЗ ДЕФІС

Географічні назви та похідні прикметники

Івано-Франківськ, івано-франківський
Нью-Йорк, нью-йоркський
Лос-Анджелес, лос-анджелеський

Фізичні поняття

альфа-промені	ікс-промені
бета-промені	вакуум-апарат,
гамма-апарат	але <i>вакуумметр</i>

Складні одиниці виміру

ват-година	людино-день
вольт-секунда	тонно-кілометр
мегават-година	

Назви продуктів

какао-порошок	кока-кола
крем-сода	рахат-лукум
масло-какао	

**Другий іменник складного слова, якщо перший:
визначає певну прикмету чи особливість предмета, особи, явища,
названих другим:**

бізнес-план	кóзир-дівка
бізнес-проєкт	компáкт-диск
блок-система	крéкінг-процес
буй-тур	піар-áкція
дízель-мотóр	піар-кампáнія
допінг-контрóль	розрív-травá
дур-зілля	фан-клуб
жар-птиця	фітнес-клуб
інтернét-видáння	чар-зілля
інтернét-пóслуга	

Інші загальні назви

антенно-щогловий	матч-реванш
ва-банк	мецо-сопрано
де-факто	модерн-балет
де-юре	мюзик-хол
джаз-оркестр	пап'є-маше,
експрес-метод	але <i>телепресцентр</i>
жокей-клуб	приват-доцент
яхт-клуб	прима-балерина
каро-гнідий	програма-максимум
кислотно-лужний	рок-н-рол
комедія-буф	сальто-мортале
конференц-зал	сила-силенна
креп-сатин	тайм-аут
луна-парк	тет-а-тет
масово-фізкультурний	

Географічні назви

Асканія-Нова	Па-де-Кале
Ай-Петрі	Порт-Артур
Іссик-Куль	Рава-Руська
Конча-Заспа	Ріо-де-Жанейро
Монте-Карло	Сан-Франциско
Ніагара-Фоллс	Сьєрра-Леоне

<http://03656.com.ua/indik-popmuzika-katedra-yak-zminitsya-pravopis/>

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Авраменко О. М. Українська мова та література : Довідник. Завдання в тестовій формі: І ч. / О. М. Авраменко, М. Б. Блажко. — 6-те видання; змінене й доповнене. — К. : Грамота, 2016. — 560 с.
2. Антоненко-Давидович Б. Як ми говоримо/ [уклад. Я. Б. Тимошенко] / Антоненко-Давидович Б. Д. — К. : Либідь, 1991. — 256 с.
3. Гавура О. М. Поняття «комунікативної грамотності» державного службовця / О. М. Гавура, Л. І. Біловус, О. І. Коноплицька // Інноваційні процеси економічного і соціально-культурного розвитку: вітчизняний та зарубіжний досвід : тези доп. V Ювіл. Міжнар. конф. молод. учених та студ. — Тернопіль : ТНЕУ, 2012. — С. 281–283.
4. Гриценко Т. Б. Етика ділового спілкування : навч. посіб. / Т. Б. Гриценко, С. П. Гриценко, Т. Д. Іщенко та ін. — К. : Центр учбової літератури, 2007. — 344 с.
5. Гриценко Т. Б. Українська мова та культура мовлення: Навчальний посібник для студ. вищ. навч. закл. / Т. Б. Гриценко. — К. : Центр навчальної літератури, 2005. — 534 с.
6. Мацько Л. І. Українська мова. Сучасний довідник. Орфографія, стилістика, граматики, пунктуація / Л. І. Мацько, О. М. Мацько, О. М. Сидоренко. — Харків : Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2012. — 656 с.
7. Мацько Л. І., Кравець Л. В. Культура української фахової мови / Л. І. Мацько, Л. В. Кравець. — К. : Видавничий центр «Академія», 2007. — 360 с.
8. Мозговий В. І. Українська мова у професійному спілкуванні. Модульний курс : [навч. посіб.] / В. І. Мозговий. — 3-є вид., перероб. та доп. — К. : Центр учбової літератури, 2008. — 592 с.
9. Радевич-Винницький Я. Етикет і культура ділового мовлення/ Радевич-Винницький Я. — Львів : Сполом, 2001. — 223 с.
10. Український правопис / НАН України, Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні; Ін-т української мови. — К. : Наук. думка, 2012. — 288 с.

11. Шевчук С. В. Ділове мовлення для державних службовців: Навчальний посібник. — К. : Арій, 2008. — 424 с.
12. Шевчук С. В., Клименко І. В. Сучасна українська мова за професійним спрямуванням / С. В. Шевчук, І. В. Клименко : Підручник. — К. : Алерта, 2012. — 462 с.
13. Українська без помилок. Абсолютна грамотність за 15 хвилин на день / Укладач О. М. Журенко. — Харків : Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2013. — 416 с.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Авраменко О. 100 експрес-уроків української : посіб. / Олександр Авраменко. — К. : Книголав, 2016. — 192 с.
2. Авраменко О. 100 експрес-уроків української. Частина 2 : посіб. / Олександр Авраменко. — К. : Книголав, 2017. — 192 с.
3. Авраменко О. Українська за 20 уроків : навч. посіб. / Олександр Авраменко. — Вид. 2-е, виправл., доповн. — К. : Грамота, 2016. — 112 с.
4. Антисуржик. Вчимося ввічливо поводитись і правильно говорити : навчальний посібник / Марія Білоус, Христина Петрівна Дацишин, Вікторія Анатоліївна Бабенко, Юліан Константинович Редько та інш. ; За заг. ред. О. Сербенської. — 2-ге вид., доп. і перероб. — Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2011. — 258 с.
5. Береза Т. Гарна мова — одним словом: словник вишуканої української мови / Тарас Береза. — Львів : Априорі, 2015. — 420 с.
6. Береза Т. Мова — не калька : словник української мови / Т. Береза, І. Зубрицька, Ю. Зелений. — Львів : Априорі, 2016. — 664 с.
7. Вихованець І. Розмовляймо українською : мовознавчі етюди / Іван Вихованець. — К. : Унів в-во ПУЛЬСАРИ, 2012. — 160 с.
8. Гавура, О. М. Ділова українська мова : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. освітньо-кваліфікаційного рівня «магістр» спеціальності «Державна служба» / О. М. Гавура, О. І. Коноплицька. — Тернопіль : ТОВ «Новий колір», 2011. — 198 с.
9. Караванський С. Практичний словник синонімів української мови. 5-те вид., опрацьоване і доповн. Львів: БаК, 2014. — 530 с.
10. Клименко Н. Українська легко! / Н. Клименко, П. Мельник-Крисаченко. — Харків : Книжковий клуб «Клуб сімейного дозвілля», 2016. — 287 с.
11. Методичні рекомендації з української мови для атестації осіб, які претендують на вступ на державну службу : методичний посібник / Укладачі: І. П. Равлів, Л. Т. Назаревич, С. А. Федак, Н. І. Гавдида. — Тернопіль : Вектор, 2019. — 134 с.
12. Навчальний посібник-практикум / Г. Л. Вознюк, С. З. Булик-Верхола, І. П. Васишин, М. В. Гнатюк, І. Б. Ментинська,

І. Д. Шмілик. Восьме видання, доповнене і виправлене. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2017. — 308 с.

13. Пономарів О. Д. Українське слово для всіх і для кожного / Олександр Пономарів. — Вид. 2-ге. — К. : Либідь, 2017. — 360 с.

14. Словник-довідник з культури української мови / Д. Гринчишин, А. Капелюшний, О. Сербенська, З. Терлак. — 3-тє вид., випр. — К. : Знання, 2006. — 367 с.

15. Українська мова : практич. посіб. для абітурієнтів / Л. І. Біловус, О. В. Блашків, О. М. Гавура, Н. М. Ліщинська. — Тернопіль : Економічна думка, 2011. — 524 с.

16. Новий український правопис / НАН України, Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні; Ін-т української мови. — К. : Наук. думка, 2019. — 284 с.

17. Чайка Г. Л. Культура ділового спілкування менеджера: Навч. посіб. — К. : Знання, 2005. — 442 с.

18. Шевчук С. В., Клименко І. В. Сучасна українська мова за професійним спрямуванням / С. В. Шевчук, І. В. Клименко : Підручник. — К. : Алерта, 2012. — 462 с.

19. Яремчук Роман. Уроки менеджменту. Майстер — клас півстолітнього досвіду та наукової скарбниці. — Тернопіль: Джура, 2008. — 636 с.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
1. ОЗНАЙОМТЕСЯ З ТЕОРЕТИЧНИМ МАТЕРІАЛОМ: НОРМИ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРНОЇ МОВИ	5
2. РОЗКРИЙТЕ ДУЖКИ В ТЕКСТАХ. ВИБЕРІТЬ ОРФОГРАМУ ВІДПОВІДНО ДО НОРМ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРНОЇ МОВИ.....	20
Іван Пулюй – винахідник x-променів	20
Євген Патон – видатний український учений.....	24
Микола Сядристий – майстер мініатюри	25
Анна Київська – королева Франції	26
Втратити рідну мову і перейняти чужу – найгірший знак підданства.....	28
Вийдіть зі стану жертви і врешті заговоріть про українські досягнення.....	30
Візуальний контакт під час публічного виступу	31
Престиж мови.....	33
Український центр Європи	34
Знамено.....	35
Тризуб – національний символ українського народу	36
Чому трапляються помилки?.....	38
Українська мова.....	39
Українець, який відмовився буди бідним	41
Гетьман Пилип Орлик і перша українська конституція	42
Українська національна ідея.....	44

3. ЗАВДАННЯ.....	46
3.1. Вставте, де потрібно, пропущені літери.....	46
3.2. Напишіть, де потрібно, апостроф.....	47
3.3. Виправте, де необхідно, орфографічні помилки.	47
3.4. Напишіть правильно слова.	47
3.5. Утворіть від поданих слів:.....	48
3.6. Скоригуйте неправильно побудовані словосполучення.	48
3.7. З якими із запропонованих слів можна поєднати подане слово.	49
3.8. Підберіть відповідні синоніми до слова ЗБИВАТИ.....	51
3.9. Відредагуйте речення.....	51
3.10. Напишіть словом.	52
3.11. Поясніть правила написання складних слів.....	53
4. СЛОВНИК	54
4.1. Культура мовлення.....	54
4.2. Правопис іншомовних слів.....	65
4.3. Написання складних слів.....	66
СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	71
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	73

Навчально-методична література

Методичний посібник

Норми сучасної української літературної мови

Підписано до друку 16.10.2019.

Формат 60x 84/16. Гарнітура Times New Roman.
Папір офсетний 70 г/м². Друк електрографічний.

Умов.-друк. арк. 4,53. Обл.-вид. арк 3,57.

Тираж 100 примірників. Замовлення № 10/19/3-1.

Виготувач:

ФОП Осадца Ю. В.

м. Тернопіль, вул. Винниченка, 9/7

тел. (0352) 40-08-12 (0352) 40-00-63, (097) 988-53-23

*Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до державного реєстру видавців, виготівників
і розповсюджувачів видавничої продукції
серія ТР № 46 від 07 березня 2013 р.*